

**UNIVERZITA
JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

Magisterské, kombinované studium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Petra Nováková

**Manželství, rozvod a vliv na
rodinu a dítě**

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Václava Nývltová, CSc.

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master – Combined (Part-Time Studies)

2010 – 2012

DIPLOMA THESIS

Petra Nováková

Mariage, divorce and impact on family and child

Prague 2012

The diploma work supervisor:

PhDr. Václava Nývltová, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 1. března 2012

Petra Nováková

Anotace

Tato diplomová práce je zaměřena na rodinu, manželství a rozvodový proces. Je zde porovnání rodin a manželství v minulosti a v současnosti. Jednou z podstatných kapitol je vliv rozvodu na rodinu a dítě, jejíž součástí je prožívání rozvodu dle věkové vyspělosti dětí a rady rozvádějícím se manželům. Další kapitolou je využití poraden pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Poslední kapitolou teoretické části jsou preventivní a vzdělávací programy na celostátní a regionální úrovni.

Teoretické poznatky se promítají do praktické části, kterou jsou potvrzeny či vyvráceny. Na závěr jsou shrnuty výsledky průzkumu.

Klíčové pojmy:

Manželství

Mediátor

Orgán sociálně právní ochrany dětí

Poradna pro manželství, rodinu a mezilidské vztahy

Preventivní programy

Psychika dítěte

Rodina

Rozvod

Vliv rozvodu na dítě

Zákon o rodině

Annotation

This diploma thesis is focused on family, marriage and divorce process. There is a comparison of families and marriages in the past and present. One of the major chapters is the impact of divorce on family and child, which includes the experience of divorce, children under the age of maturity and advice to divorcing spouses. Another chapter is the use of counseling for the family, marriage and interpersonal relationships. The last chapter of the theoretical part of preventive and educational programs at national and regional level.

Theoretical knowledge is reflected in the practical part, which are confirmed or refuted. The conclusion summarizes the results of the survey.

Key words:

Counseling for marriage, family and interpersonal relationships

Department of Social and legal protection of children

Divorce

Effect of divorce on children

Family

Child's psyche

Marriage

Mediator

Prevention program

The Family Act

Obsah

ÚVOD	7
1 POJEM RODINA.....	9
2 POJEM MANŽELSTVÍ	13
2.1 MANŽELSTVÍ DLE ZÁKONA	15
2.2 DRUHY MANŽELSTVÍ	18
2.3 VÝVOJOVÁ STÁDIA A VÝVOJOVÉ KRIZE MANŽELSTVÍ	19
2.4 HISTORICKÝ POHLED NA RODINU A MANŽELSTVÍ	21
2.5 AKTUÁLNÍ SITUACE V ČR.....	25
3 ROZVOD.....	28
3.1 NEGATIVNÍ I POZITIVNÍ VLIV ROZVODU PRO JEDNOTLIVÉ ČLENY RODINY	34
3.2 ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V ROZVODOVÉM PROCESU	41
3.3 MOŽNOSTI PREVENCE VYSOKÉ ROZVODOVOSTI	45
3.4 PORADENSKÉ A PODPŮRNÉ INSTITUCE PRO MANŽELSTVÍ RODINU.....	47
4 PREVENTIVNÍ A VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY NA CELOSTÁTNÍ A REGIONÁLNÍ ÚROVNI.....	50
PRAKTICKÁ (EMPIRICKÁ) ČÁST.....	52
5 CÍL EMPIRICKÉ PRÁCE	52
5.1 HYPOTÉZY	53
5.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR A METODICKÝ POSTUP	54
5.3 VÝSLEDKY EMPIRICKÉ PRÁCE	56
5.4 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	67
5.5 SHRNUÍ	70
ZÁVĚR	71
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY - MONOGRAFIE.....	73
SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ	77
SEZNAM PŘÍLOH	78

Úvod

Rodina je jedním z nejdůležitějších uspořádání ve společnosti. Rodina je společenství lidí, do kterého se člověk narodí. Každá rodina je jiná a záleží pouze na ní, jak daného jedince připraví na život. V dnešní době se zvyšuje počet dětí, které se narodí do rodiny, jejíž rodiče nejsou manželi. Z posledních statistik Českého statistického úřadu vyplývá, že se jedná o každé třetí dítě, které se narodí mimo manželství. Zatímco před sto lety se to týkalo každého devátého dítěte.

Manželství, která se v dnešní době uzavírají, se zvyšuje průměrný věk manželů. Dle Českého statistického úřadu se dnes pohybuje průměrný věk partnerů, kteří uzavírají své první manželství kolem 30 let. U žen se jedná o průměrný věk 28,8 let a u mužů 31,4 let.

Déle trvající manželství se stává téměř vzácností. Spousta manželství je rozvedena nejpozději do 12 let od svatby. Průměrné délka manželství je 12,3 let. V roce 2011 se nejčastěji rozváděli partneři po 2 až 6 let trvání manželství.

V dnešní době klesá ochota lidí vstupovat do manželství. Z manželství, která byla uzavřená, je více jak polovina ukončena právě rozvodem. Jen pro malé srovnání, v roce 2007 bylo uzavřeno 57 157 sňatků a rozvedeno jich bylo 31 129. Úhrnná rozvodovost¹ činila 48,7 %. V roce 2009 bylo uzavřeno 52 457 manželství a rozvedeno jich bylo 33 100. Úhrnná rozvodovost činila 49,6%. V roce 2011 bylo uzavřeno 46 700 manželství a rozvedeno jich bylo 30 800. Pokud v ČR nedojde k zásadní změně v manželství a rozvodovosti, tak dojde k tomu, že se počet svateb bude rovnat počtu rozvodu, nebo budou dokonce rozvody převažovat nad uzavřenými manželstvími. Rozvod se v naší společnosti stal téměř běžnou záležitostí.

Evidenci rozvodů provádějí okresní soudy, které vyplňují formulář - tzv. hlášení o rozvodu. Tyto hlášení pak odesílají dvakrát měsíčně příslušnému

¹ Úhrnná rozvodovost udává podíl manželství končící rozvodem za předpokladu zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství následujících 35 let.

krajskému soudu. Všechna hlášení poté zpracovává Český statistický úřad, který publikuje absolutní i relativní údaje o rozvodech.

Manželství i rozvod jsou jedny z největších zkoušek v životě člověka. Pokud se nejedná o naše manželství nebo rozvod, tak se jedná o manželství nebo rozvod přátel a známých. Větší zkouškou než je manželství a rozvod, je úmrtí blízkého člověka. Během manželství a rozvodu jsou kladeny velké nároky nejen na psychiku rodičů, přátel, známých ale často i na psychiku dětí.

Každý člověk a především dítě se s situací vyrovnává jinak. Někteří se s rozvodem vyrovnávají lépe, jiní hůře, ale na všechny dřív či později situace dolehne. Hlavně u dětí mohou zůstat trvalé následky, které je budou provázet v budoucím životě. V dnešní době se nemusíme příliš rozhlížet, abychom tyto případy našli.

Téma jsem si vybrala proto, že se jedná o stále aktuální a diskutované téma. Dalším důvodem bylo, že spousta lidí si manželstvím a následným rozvodem prošla a byl na nich pozorován velký vliv a to nejen na jejich psychiku. Před několika lety jsem byla na praxi v pedagogicko psychologické poradně a na OSPOD (orgán sociálně právní ochrany dětí), kde se pracuje s dětmi, kteří si procházejí jak „nefungujícím“ manželstvím rodičů tak i jejich rozvodem.

Cílem práce bylo definovat pojem rodina a manželství. Podstatná část je věnována rozvodu, vlivu rozvodu na jednotlivé členy rodiny a s tím související úloha sociálního pracovníka v rozvodovém procesu. Dále je zde zmíněná prevence rozvodovosti a podpůrné poradenské instituce pro manželství a rodinu. Nakonec je uvedena kapitola preventivní vzdělávací programy.

Empirické šetření mapuje (dokresluje) rodinou, manželskou a rozvodovou situaci v ČR. Dále pak názory rozvedených manželů na jejich rodinu, manželství, rozvod a jak podle nich rozvod působil na ostatní členy rodiny.

Teoretická část

1 Pojem rodina

Pojem rodina jako takový v žádném zákoně ČR není přesně definován. Zákon o rodině, který by měl rodinu vymezovat, na ní nahlíží pouze v souvislosti s uzavřením manželství, jehož účelem je vznik rodiny.

Rodina může být skupina osob, případně více skupin osob, navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím (event. srovnatelným právním vztahem) nebo adoptí, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Jedná se o malou, společenskou skupinu neformálního typu, která má určité vztahy a vazby mezi lidmi. Ale také je to společenská skupina formálního typu v případě, že dojde k uzavření manželství a narození dětí. Rodina je skupinou lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním. Rodina je i systém intimních, trvalých a dynamicky měnících se mezilidských vztahů. Rodina je i relativně uzavřený, intimní útvar, který si nenechá zasahovat do svého prostředí, ale reaguje na změny v širším prostředí.

Rodina je primární skupina, v níž se formuje osobnost dítěte, a prožívají se zde jednotlivé fáze života. Nejprve se člověk narodí a vyrůstá v **orientační rodině**, kde je objektem výchovy a často s ní zůstává v kontaktu celý život. Později člověk zakládá rodinu **reprodukční**, kde sám přebírá rodičovské role. Rodina je produktivní ekonomická jednotka, která se postupně mění ve skupinu, kde se získané statky přerozdělují, upravují a konzumují. V naší společnosti existují i další typy rodiny a to **rodina základní**, což je dvougenerační skupina rodičů a dětí, kde jsou jasně dané role. **Rozšířenou** neboli více generační rodinu tvoří rodiče, děti, prarodiče, tety, strýcové, bratrance, sestřenice,... **Neúplné rodiny** vznikají nejčastěji rozvodem či rozchodem rodičů a **doplňené rodiny** tvoří nový partner rodiče a jeho děti.

Velký sociologický slovník uvádí: „Rodina je nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace,

potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje“.

Rodina je základní činitel demografického vývoje. Rodina je jeden z nejdůležitějších činitelů socializace. Rodina by měla tvořit emocionální zázemí, pocit bezpečí a jistoty, stimulaci a základ pro vstup do společnosti. Rodina je vnímána jako primární sociální jednotka, jejichž základem je fungování společnosti. Pro jedince je rodina emocionálním zázemím, pilířem bezpečí a jistoty, stimulace, uznání, zkušeností. Je základem pro vstup do společnosti. Na rodinu jsou tak kladeny velké nároky.

Rodina je skupina, ale i instituce, která zajišťuje pro jedince i společnost základní funkce. Rodina má plnit funkce, které jsou od ní očekávané, vzhledem ke svým členům, tak i ke společnosti, ve které žijí. Na rodinu jsou kladeny velké nároky a záleží na každé rodině, jak dokáže v daných situacích obstát. Každá rodina by měla plnit následující funkce: biologickou, reprodukční, socializační, výchovnou, ekonomickou a emocionální. Jednotlivé funkce spolu souvisí.

Biologická a reprodukční funkce rodiny. Po dlouhou dobu v naší společnosti převažovaly manželské rodiny. Dnes už je tomu jinak. Dochází k odkládání sňatků a plození dětí na pozdější dobu. Roste počet dětí, které se rodí mimo manželství. Vícedětně rodiny jsou dnes již výjimkou. Převažují rodiny s jedním nebo dvěma dětmi. Značný je pokles porodnosti, stagnace populace a postupné vymírání. Počet starých lidí versus narozené děti je značně alarmující. Situaci nám tak zachraňují etnické menšiny.

Emocionální funkce je jednou z nejdůležitějších funkcí. Rodina je hospodářská domácnost s místem pro každodenní život jednotlivých členů. Manželství je vztah, který vzniká vzájemnou volbou partnerů. Oddělení soukromého a veřejného prostoru. Soukromý prostor tvoří rodina a její mezilidské, duchovní a materiální prostředí, do kterého se člověk každý den vrací. Člověk se tak může doma odreagovat z problémů, které vznikají třeba na pracovišti. Poskytuje všem členům rodiny uspokojení nejrůznějších potřeb.

Ekonomická funkce patří mezi nejvýznamnější. Socializace a výchova spočívá v zapojení všech členů rodiny do dělby práce. Dříve pracoval pouze

muž, který živil celou rodinu. Ženy byly v domácnosti a staraly se o děti. Postupně zapojování žen i dětí do pracovního procesu. Postupně ženy přebírají a plní své profesní role mimo rodinu. Všechny získané statky se přerozdělují a konzumují rodinou. Profesní či školní život není přímo věcí rodiny, ale je rodinou usměřován. Pracovní aktivita tvoří významnou část každého jedince. Jednotliví členové rodiny se scházejí čím dál méně, postupně se odcizují. Patří sem i péče o členy rodiny, kteří se nemohou zapojit do rodinných činností z důvodu péče o malé nebo nemocné děti.

Socializační, výchovná a vzdělávací funkce. Vliv vrstevníků v období pubescence a dospívání, který je v rozporu s rodičovskou autoritou. Vzdělávací funkci přebírají školy a další předškolní a mimoškolní zařízení. Závislost dítěte na rodičích má povahu závazků a povinností k závislému dítěti. Výchovná funkce poskytuje dítěti orientaci ve světě. Každé dítě má nárok na zajištění základní výživy, oblečení, ubytování, zdravotní péči a vzdělání. Úplné rodiny (dysfunkční a nefunkční) a neúplné rodiny mohou mít negativní dopad na socializaci dítěte. Nepříznivý vliv na socializaci dítěte má citová nevyrovnanost, chlad, citové výlevy, rodinné konflikty, problém s vícegeneračním soužitím, ekonomické problémy, zanedbávání, týrání a zneužívání dítěte (Havlík, Kořa, 2007).

Rodina, která plní všechny tyto základní funkce, se nazývá **funkční rodina**. Tato rodina směřuje ve prospěch všech členů, hlavně ve prospěch dítěte. Rodina, která neplní jednu ze stanovených funkcí, se nazývá **problémová rodina**. Problémová rodina neohrožuje svou stabilitu a vzniklé problémy si dokáže řešit vlastními silami. Rodina, která neplní více funkcí, se nazývá **dysfunkční rodina**. Tato rodina je ohrožena jako celek. Je potřeba, aby se do této rodiny zasáhlo zvenčí, protože rodina nedokáže řešit své problémy vlastními silami. Rodina, která neplní ani jednu ze základních funkcí, se nazývá **afunkční rodina**. Tato rodina je pro dítě velice nebezpečná a nežádoucí. V tomto případě se to řeší odebráním dítěte z nefunkční rodiny (Možný, 2000).

Aby mohla rodina plnit všechny tyto funkce, musí být úplná. Je zapotřebí všech členů rodiny. Pokud je rozpad rodiny aktuální, je potřeba

vztahy mezi rodiči a dětmi držet na vhodné úrovni, aby se tyto funkce daly plnit, co nejlépe.

Každá rodina udržuje svou tradici a vazby mezi jednotlivými členy. Tradice si rodina připomíná schováváním památných předmětů a významných příběhů. Respekt k těmto tradicím se projevuje vystavováním těchto předmětů v interiéru. Rodina si z jednotlivých tradic vybírá a předává je dalším generacím. Tyto tradice zvyšují stabilitu rodiny a odolnost vůči jednotlivým stresorům. Rodinné příběhy a historiky se prezentují hlavně při setkání širší rodiny, jako jsou svátky a výročí. Těmto příběhům se říká rodinné legendy a ty se předávají z generace na generaci. Každá generace si tyto legendy může měnit podle svých potřeb (Matoušek, 1993).

2 Pojem manželství

Na manželství je možné nahlížet z několika stran. Manželství je v nejrůznějších publikacích a odvětvích definováno také pokaždé jinak. Manželství je společensky nejrozšířenější forma párových vztahů mezi ženou a mužem. Manželství je vnímáno společností jako legalizace sexuálních vztahů mezi ženou a mužem. Jedná se o vzájemnou hospodářskou spolupráci a o společné soužití na základě lásky, dobrovolnosti a náklonnosti. Obvykle je společným cílem ženy a muže založit rodinu.

Manželství je i sexuální uspokojení s milovaným partnerem, nejčastěji s partnerem opačného pohlaví, se kterým jsme schopni a ochotni plodit a vychovávat děti. Stejně tak jsou partneři schopni a ochotni řídit společně svou práci a volný čas, aby zajistili všem dětem, všechny podmínky pro zdravý růst a rozvoj jejich osobnosti.

Manželství je dobrovolné a trvalé soužití dvou osob různého pohlaví a je založeno legálním způsobem a to sňatkem. Manželství je právně, ekonomicky, sociálně a nábožensky uznáváno jako společenská primární instituce pro výchovu dětí.

Manželství je sociální instituce, která reguluje reprodukční proces a vztah mezi pohlavími. Manželství je očekávané celoživotní spojení jedné ženy s jedním mužem a je formou sociální kontroly sexuálních vztahů.

Matoušek, O.² (2005, s. 57-61) říká: „Manželství je soubor vazeb, které spojují oba manželé mezi sebou, jednak je oba s dalšími lidmi i se širšími horizonty lidských životů. Manželství není jen smlouvou mezi jednotlivci, smlouvu dělají i široké rodiny. Proto se rodiny zvou na svatbu. Rodina podpoří novomanžele nejdříve formou svatebních darů, v mnoha případech je podporuje i později, aby jim ekonomicky usnadnil start do společného života. Široká rodina očekává, že zpátky přijde zájem, solidarita, případně také podpora v ekonomických těžkostech, ve vážné nemoci nebo ve stáří.“

² Matoušek, O., Koláčková, J., Kodymová, P. Sociální práce v praxi, s. 57-61

V sociologických publikacích je manželství vnímáno jako základ rodiny. Nezáleží na tom, jaké osoby vstupují do manželství a jak moc se milují, ale záleží na tom, jak plní funkce, které od nich společnost očekává (Možný I., 2002).

2.1 Manželství dle zákona

Dle zákona o rodině, zákona č. 93/1964 sb., je manželství definováno jako trvalé společenství muže a ženy, z něž oběma vyplývají stejná práva a povinnosti a které vzniklo některým ze způsobů, které upravuje zákon o rodině. Dle zákona máme sňatek občanský (civilní) a sňatek církevní. Pokud manželé uzavřeli občanský sňatek a poté se rozhodli ještě pro církevní sňatek, tak dle zákona můžou, ale naopak to možné není.

Manželství je právem upravené společenství ženy a muže. Manželství se uzavírá souhlasným prohlášením ženy a muže, před orgány státu (obecní úřad pověřený vést matriky), registrované církve nebo náboženským společenstvím. Toto prohlášení je veřejné a mělo by dokazovat, že oba partneři vstupují do manželství dobrovolně a že jim nejsou známé žádné překážky, které by jim bránily v uzavření jejich manželství. Toto prohlášení by mělo být za přítomnosti alespoň dvou svědků.

Vstup do manželství je brán jako slavnostní akt, který by měl probíhat na místech tomu určených. Obvykle obřad probíhá v obvodu, kde mají partneři trvalý pobyt. V případě zvláštních požadavků partnerů (svatba v přírodě, na zámku či na dně rybníka), musí sňatek povolit příslušný matriční úřad, do jehož obvodu dané místo spadá. Pokud se partneři chtějí vzít v zahraničí, je za potřebí zastupitelského úřadu ČR. V případě ohrožení života jednoho z partnerů, mohou partneři složit slib před kapitánem lodi, který pluje pod vlajkou ČR, kapitánem letadla, které je registrováno v ČR, nebo velitelem vojenské jednotky ČR v zahraničí.

Při církevních sňatcích je církevní orgán povinen do třech pracovních dní, doručit protokol o uzavření manželství na příslušný matriční úřad, pod který daný církevní orgán spadá.

Partneři tak vstupem do manželství uzavírají právní vztah, kterým na sebe přebírají závazná práva a povinnosti, které se týkají hlavně výchovy dětí, sexuálního chování, příbuzenských vazeb, společného vlastnictví a vztahu ke společnosti.

Vstupem do manželství začíná cesta, dlouhá cesta, po které jdou oba partneři, vlastními kroky. Na každé křižovatce by se měli partneři společně rozhodnout, kterým směrem a jak půjdou dál. Říká se, že štěstí přeje připraveným, ale na druhé straně závisí na celé řadě vnějších i vnitřních faktorů, např. na postojích, názorech, sebeúctě a schopnosti umět si říct dost. A začít znovu (Hargašová, M., Novák, T., 2007).

Ženy očekávají od svého partnera, že je bude poslouchat a naslouchat jim. Vycítí všechny jejich přání, potřeby a požadavky. Ocení to, co žena pro rodinu a děti dělá. Bude ji neustále obšťastňovat a rozveselovat dárky a dalšími maličkostmi. Bude jí milovat.

Naopak muži od žen očekávají, že bude uvaženo, naklizeno a postaráno o domácnost a děti. Vytvoří mu příjemný domov, ve kterém může uspokojit všechny své potřeby. Muž nechce, aby ho žena obtěžovala s problémy. Chce být sexuálně uspokojen, kdykoliv si vzpomene. V neposlední řadě, chce být neustále obdivován, jak v rodině, tak v zaměstnání (Kratochvíl, 2000).

Manželství nemůže být uzavřeno mezi vdanou ženou či ženatým mužem, mezi předky, potomky, sourozenci a příbuznými, kteří jsou osvojeni, pokud osvojení trvá. Manželství není možné uzavřít ani u plnorodých nebo polorodých (nevlastních) sourozenců, kteří mají společného pouze jednoho rodiče. Za platné manželství u příbuzných v ČR je sňatek mezi neteří a strýcem, tetou a synovcem nebo sestřenicí a bratrancem (Špeciánová, Š., 2006).

V naší společnosti je obvykle dané, že manželství nemůže uzavřít osoba nezletilá. Zákon o rodině však připouští jednu výjimku, a to: „Pokud bude manželství uzavřeno v souladu se společenským účelem.“ Nejčastějším důvodem uzavření manželství nezletilými, je těhotenství. Soud z důležitých důvodů povolí uzavření manželství nezletilému, ale osoba musí být starší 16 let. Soud povolí uzavřít manželství na základě návrhu, který podá nezletilý. Účastníky řízení o povolení uzavření manželství jsou ti nezletilí a obvykle jejich zákonní zástupci, i když není potřeba jejich souhlasu k uzavření manželství. Soud vyslýchá každého nezletilého „manžela“ zvlášť, bez

přítomnosti jiných osob. V případě, že soud vydá povolení k uzavření manželství, nezletilí se vezmou, tak se automaticky stávají zletilými. To platí alespoň ve většině případů. Výjimkou je třeba volební právo, které jim dovoluje volit až po dovršení 18 let (Špeciánová, Š., 2006).

Hargašová a Novák³ (2007, s. 9) uvádí: „Zákonem vymezené manželství se podobá siluete promítnuté na plátno, se kterou se porovnává realita. Když se obrysy shodují, je všechno v pořádku, když ne, je třeba zakročit.“

³ Hargašová, M., Novák, T. *Předmanželské poradenství*, s. 9

2.2 Druhy manželství

V ČR se rozlišuje tradiční manželství, polootevřené manželství, otevřené manželství, skupinové manželství, tzv. swinger, komuny a registrované partnerství. Rozdíly mezi nimi jsou.

Tradiční manželství klade velký důraz na společenská pravidla. Partneři se separují od ostatních a žijí jen pro svou rodinu. Partneři si zachovávají sexuální věrnost, plní tradiční úlohy.

V **polootevřeném manželství** si partneři také zachovávají sexuální věrnost, ale neuzavírají se do své rodiny a nepřipouští klasické rozdělení mužských a ženských rolí. Rozdělení rolí si sami stanoví dohodou. Dlouhodobé soužití bez svatby může být rovnocenné s manželstvím.

V **otevřeném manželství** spojuje partnery převážně společné bydlení nebo některá rodinná funkce. Partneři nemají potřebu udělat změnu a jsou často citovými a sexuálními cizinci ve svém bytě.

Skupinové manželství spočívá v manželských trojúhelnících a čtyřúhelnících.

Swingers propojují manželství a sexuální nevěru pod gender rovnost. Je to výměnný sex mezi manželskými páry.

Komuny je společenství materiální závislosti, emocionální podpory a sexuální nevázanosti.

Nakonec je potřeba zmínit **registrované partnerství**, což je „partnerství“ mezi osobami stejného pohlaví. V ČR je registrované partnerství povoleno od roku 2006 (Hargašová, M., Novák, T., 2007).

2.3 Vývojová stádia a vývojové krize manželství

Sociologie dělí manželství na čtyři vývojová stádia. Manželství před narozením dětí, manželství s malými dětmi, manželství s většími dětmi, které postupně odcházejí z domova a manželství po osamostatnění dětí. Každé toto stádium má určitá úskalí. Největší problémy vznikají při přechodu z jednoho stádia do druhého, pokud partneři striktně trvají na svých postojích.

Manželství se může dělit na mladé manželství, manželství středního věku, manželství zralého věku a manželství ve stáří.

Za **mladé manželství** je považováno manželství do 5 až 10 let od vzniku. Je typické tím, že si manželé na sebe zvykají, zařizují si bydlení, budují vlastní domácnost. Partnerům bývá něco kolem 18-30 lety, připravují se na rodičovské role nebo mají malé děti a spoustu povinností. Dokončují si kvalifikaci, budují si pracovní pozice. Podpora a pomoc ze strany rodičů je nezbytná.

Manželství středního věku je manželství 10 až 25 let od sňatku. Věk manželů je kolem 30 až 50 lety. Oba partneři jsou ekonomicky aktivní, mají společenské postavení. Děti chodí do školy, dospívají a osamostatňují se.

Manželství zralého věku je manželství 25 let po sňatku. Partnerům je 45 až 60 let. Jedná se o období přechodu mezi dospělostí a stářím. Objevují se psychické a fyzické změny spojené s věkem. Je to období vrcholu pracovního uplatnění a odchodu do důchodu. Děti odcházejí z domova a zakládají si nové rodiny. Manželé si zvykají na to, že jsou sami, nebo si zvykají na nové soužití se zetěm, snachou a vnoučaty.

Manželství ve stáří už bývá stabilizované, partneři jsou si oporou. Poměry jsou takové, jaké si je partneři udělali, teď už ke změnám nedochází. Omezují se sociální kontakty (Kratochvíl, S., 2000).

Ve většině manželství dochází k dvěma vývojovým krizím. **První vývojová krize** se objevuje mezi třetím a sedmým rokem trvání manželství. V lepším případě trvá přibližně rok. Dochází k ubývání romantičnosti a zamilovanosti, narůstá odlišnost názorů a neshod. Objevují se negativní emoce a napětí. Krize se může objevit bez vážnějších příčin, nebo může být důvodem

špatná bytová a ekonomická situace, nevěra, nebo zásahy do života z vnějšku. Partneři nejsou schopni se domluvit, převažuje „tichá domácnost“. Stupňuje se nespokojenost, názorové rozpory, výčitky a zklamání. K řešení první krize přispívá omezení dialogů, omezení sexuálních kontaktů, soustředění se na řešení praktických problémů, jako je výchova dětí, pracovní záležitosti a své vlastní záliby.

Druhá vývojová krize se objevuje mezi 17-25 lety manželství. Tato krize už nebývá tolik hluboká, ale může trvat i déle než rok, dokonce až několik let. Problémy jsou spojené s přibývajícím věkem, zdravotní potíže, obavy, zvýšená citlivost, odchod dětí z rodiny. Ženy se bojí toho, že stárnou rychleji než muži. Muži se cítí svázáni ve vztahu a často hledají „pochopení“ v mimomanželském vztahu. Doporučuje se partnerům, aby si starosti nepřipouštěli a věnovali se společně činností jako je zábava, cestování, kultura (Plzák, 2010).

Manželství je možné ukončit pouze těmito způsoby, a to: smrtí jednoho z manželů, nebo pokud soud prohlásí jednoho z manželů za mrtvého a to je možné nejdříve po ročním pohřšování daného manžela. Anulace manželství, která je možná v případě, že se potencionální manželství prohlásí za neplatné už od počátku. Nejčastějším způsobem ukončení manželství je rozvod (Špeciánová, Š., 2006).

Možný, I.⁴ (2006, s. 209-212) říká: „Pravděpodobnost, zda manželství skončí rozvodem, je podstatně ovlivněna dobou, jež v průměru uplyne, než manželství skončí jiným možným způsobem, např. úmrtím jednoho z manželů. Aby bylo možné manželství rozvést, je zapotřebí ho nejdříve uzavřít. Platí, že čím déle manželství trvá, tím méně pravděpodobně se rozvede. Výjimku tvoří bilanční rozvody, kdy se manželství rozpadá poté, co odchovalo děti, a manželé, anebo jeden z nich, zjišťují, že už je vlastně k sobě nic nepoutá.“

⁴ Možný, I. *Rodina a společnost*, s. 209-212

2.4 Historický pohled na rodinu a manželství

V pravěku „údajně“ převažovaly malé rodiny. Pravděpodobně se jednalo o početně stabilizovaná společenství s nízkou porodností a s dlouhou dobou kojení dětí, což byla forma přirozené antikoncepce. Vyskytovaly se i umělé vyvolané potraty, nízká frekvence sexuálních kontaktů. Žena nemohla mít více než jedno dítě, protože by nezvládla časté přesunu s více dětmi, které byly nutné jako zdroj obživy. Žena byla podřízena muži a své rodině. Postupné zlepšování klimatu, dovolilo lidem se usadit na jednom místě na delší dobu. Mohli začít pěstovat rostliny a chovat zvířata.

V starověkém Řecku se „pravděpodobně“ mohly ženy pohybovat na veřejnosti bez doprovodu, ale při jídle byli ženy a muži oddělováni od sebe. Teprve po jídle si mohly ženy k mužům přisednout. Ženám příslušely obvyklé domácí práce a vaření s výjimkou masa, které mohli připravovat pouze muži. Mužům se tolerovaly konkubíny, které byly převážně brány jako otrokyně. Muži mohli uznat levobočky za legitimní potomky v případě, že jim manželky neporodily syna. Před svatbou bylo typické, že se o dívku ucházelo víc nápadníků. Otec dívky pořádal nejrůznější soutěže (pěvecké, taneční), a poté si z nich vybral toho nejlepšího. Ženich nosil otci nevěsty dary a ten pak dal dceři věno. Svatba i narození dítěte doprovázely rituály, které měly minimalizovat nepříznivé, negativní síly. Dítě bylo považováno za plnoprávné až v době, kdy dostalo jméno. Vdaná žena musela pečovat o řádný chod domácnosti, a to co se dělo mimo její dům, tak jí nesmělo zajímat. Muž pobýval doma velmi málo, s ženou komunikoval také velmi málo. Dokonce počet sexuálních styků a manželkou musel mužům řídit zákonodárce. Spoléhalo se tak na to, že se narodí legitimní mužský dědic. V té době bylo typické, že se ženy vdávaly už na konci puberty, zatímco muži vstupovali do manželství až kolem třiceti let. Muž se mohl kdykoliv rozvést se ženou kvůli nevěře nebo neplodnosti. Zatímco žena se musela obrátit na státního úředníka, a ten posoudil její důvody.

Ve starověkém Římě se „pravděpodobně“ rozlišovaly dva druhy sňatku. Sňatek přísný, kdy nevěsta přecházela z otcovy péče do péče manželovy. Přísný sňatek byl vykonán obřadně, kdy museli partneři sníst

svatební koláč v přítomnosti kněžích, nebo neformálně, a to ročním soužitím partnerů, nebo prodejem nevěsty ženichovi. Sňatek volný ponechával dívku (ženu) v otcově péči, se všemi majetkovými, dědickými a právními následky. Majetné ženy mohly spravovat svůj majetek a dokonce se začaly prosazovat i v politickém životě.

S nástupem císařství zanikají tyto dva druhy sňatku. Přísné manželství znamenalo už jen příslušnost ženy ke kultu mužovy rodiny. V tomto období stoupá počet rozvodů, hlavně z důvodu, že byly po právní stránce jednoduché. Partneři se brali převážně z politických zájmů, v manželství nesetrvávali dlouho a neměli spoustu dětí.

Ve středověku bylo „pravděpodobně“ tolerováno mnohoženství, kdy muži měli více žen najednou. Týkalo se to především bohatých a mocných mužů. V tomto období se objevovalo i soužití ženy s více muži, zejména bratrů a jedné ženy. Je také doloženo tzv. snachočestvo, neboli sňatek, který vykonal otec ženicha v zastoupení, až do synovy dospělosti. Existovaly jarní oslavy plodivých sil přírody, kdy byl dovolen sexuální styk všech se všemi.

Křesťanství se snažilo s mnohoženstvím bojovat, i když zpočátku neúspěšně. Od nevěst se neočekávalo panenství. Sňatky byly převážně ziskové, hájily ekonomické zájmy před láskou a vzájemnou náklonností. Sňatky převážně domlouvali otcové nevěst, kteří pak dostávali za děvčata snubní dar. Po sňatku se striktně vyžadovala věrnost partnerů. Cizoložství s vdanou ženou bylo často trestáno i smrtí, prodáním do otroctví nebo znetvořením. Svobodné ženy však mohly být milovány a muž si je mohl zařadit mezi své konkubíny nebo manželky. Nejvíce sňatků se ve středověku uzavíralo při masopustě a po skončení žní.

Křesťanství říká, že: „Bůh stvořil svět se zalíbením, proto manželství i rodina jsou zřízení dobrá. Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“ Rodina se má orientovat na Krista. V rodině má převažovat vzájemná služebnost a úcta. Hlavním úkolem rodiny je plodit děti. Na konci středověku jsou zakládány první nalezince. Antikoncepce a další metody, které regulují počet dětí, jsou hříšné. Průměrný lidský věk je poloviční oproti dnešku. Běžné byly i druhé

sňatky ovdovělých s příbuznými zemřelého. I ve středověku přetrvává nadřazenost mužů vůči ženám.

V novověku došlo k řadě podstatných změn, co se týče postavení ženy v rodině a společnosti. Revoluce, které v té době probíhaly, bojovaly za občanskou rovnost a práva žen. Vznikaly první ženské legie a ženské politické kluby. Po první světové válce bylo ženám přiznáno volební právo. Sňatky už nebyly určovány jinými zájmy než přáním snoubenců žít společně. Souhlas rodičů se sňatkem se stal pouze formálním. Muž přestal být jediným živitelem rodiny. Prestiž muže začala v rodině klesat. V roce 1792 byl uzákoněn rozvod. I přesto byla žena rozvodem ekonomicky znevýhodněná. Manžel měl po rozvodu právo na potomky mužského pohlaví, kteří byli starší sedmi let.

V případě, že se porovnájí všechny okolnosti sňatku v minulosti a dnes, tak je vidět celá řada rozdílů. Ještě v 18. století byl sňatek považován za propracovaný rituál, který pomáhal partnerům a jejich rodinám zvládnout novou situaci, a to hlavně z hlediska ekonomického, vztahového a psychologického. Obecně platilo, že se při obřadu zdůraznilo, že muž má být při všem první a žena jako druhá.

Dva týdny před svatbou se mělo třikrát veřejně prohlásit, že vzniká nové manželství. Námluvy probíhaly tak, že družba vyjednávala návštěvu ženichova otce a ženicha u rodičů nevěsty. Družba dokonce tlumočila žádost ženicha o ruku nevěsty. Nejprve se vyslovil ženich, pak nevěsta a nakonec její rodiče. Během této návštěvy se mělo dojednat i věno nevěsty. Poté se otec ženicha zavázal přepsat část rodinného jmění na syna. Věno i rodinné jmění znamenaly ekonomickou záruku pro novomanžele.

V den svatby se všichni hosté sešli u ženichova domu. Ženich prostřednictvím družby děkuje rodičům za vychování i za obdržený majetek. Družba mu připomene, že má ctít rodiče až do konce života a pak od nich dostane požehnání. V domě u nevěsty probíhalo něco podobného, ale nevěstu nebylo vidět, skrývala se s ženami v komoře. Družba ji musela následně vykoupit za koláč. Následoval projev družby k ženichovi a nevěstě a poté se

pokračovalo do kostela. Po cestě byli svatebčané zastavováni řetězy, které družba vykupoval za koláče.

Svatební oběd začínal tím, že ten, kdo nesl první mísu, s ní zakopnul, a rozbil ji. Z této mísy pak tekla voda s řezankou. Na novomanžele se házeli rozinky, mandle a rýže. Tímto jim svatebčané přáli hodně potomků.

Poté družba předčítal, jaké jsou nejčastější mužské a ženské nectnosti, které mohli ohrožovat jejich manželství, tehdy to byly povídavost a zbrkllost (Matoušek, O., 1993).

2.5 Aktuální situace v ČR

Situace dnes je poměrně jiná. Partneři se vybírají sami, námluvy se dnes již moc nepraktikují. Muži dávají přednost mladým a pohledným partnerkám. Ženy očekávají, že muži budou starší a schopni finančně zajistit rodinu. Ochota partnerů vstupovat do manželství klesá. Spousta partnerů žije bez legálního sňatku. Někteří nesezdaní partneři jsou spokojenější než ty sezdaní. Dá se říct, že většina dnes uzavírajících se manželství, je hlavně z důvodu těhotenství. Ze statistik vyplývá, že je to asi polovina manželství. Za vznik manželství jsou odpovědni převážně snoubenci sami. Souhlas rodičů s manželstvím už není důležitý, ale ekonomická podpora ze strany rodičů je čím dál nutnější.

Svatbou se dává na vědomost blízkým i okolí, že vzniká nové lidské společenství a to manželství. Dává se tím najevo, že se partneři budou chovat k okolí jinak než doteď. Partneři očekávají, že i okolí se k nim bude chovat jinak. Partneři tak dávají najevo, že končí čas namlouvání a dobývání. Ostatní nápadníci či nápadnice, tak mohou jen litovat nebo na druhou stranu se mohou i radovat, což se často dozvídají ze svatebního oznámení.

Svatební den slavnostně sděluje nejen rodičům obou stran, že vzniká nový svazek. Obvykle otec vede svou dceru k oltáři a stejně tak matka vede svého syna k oltáři. Svatebním obřadem se partneři sobě navzájem zavazují k odpovědnosti a stálosti. Svatebním obřadem se tak stvrzuje a uzákoňuje společné žití. To vše za přítomnosti svědků. Vzniká manželský svazek a poté rodina. (Plaňava, 1998).

Volba správného termínu svatby je důležitá pro přípravu a organizaci svatby. Jaké období si partneři zvolí, záleží hlavně na místě a stylu svatby.

Některá roční období byla pro svatbu ideální. V minulosti převažovali svatby o masopustě a po skončení žní. Dnes se nedoporučují svatby v máji, protože jen jedno léto trvají. Svatba v říjnu je typická tím, že láska kvete, ale blahobyt uteče. Svatba na Nový rok k věrnosti a lásce krok.

Většina svateb se koná v letních měsících, v pátek nebo v sobotu.

Svatební rituály a zvyky pomáhají všem se s novou situací vyrovnat, nebo si i zaplakat. Mezi svatební zvyky patří: muž smí spatřit ženu až těsně před obřadem, žena by měla mít něco půjčeného, darovaného a něco modrého, při odchodu ze svatební síně jsou novomanželé zasypáváni rýží, konfetami nebo květinami, což má přinášet plodnost. Poté se často praktikuje nasazování chomoutu nebo koule na nohu, zametání střepe z rozbitého nádobí. Je důležité, kdo se chopí smetáčku a kdo lopatky. Říká se, že ten kdo zametá, tím bude zametáno i v manželství. Při jídle jsou manželé svázáni bílým ubrusem a musí se tak společně najíst. Poté by měli společně rozkrojit dort. Obvykle se dávají svatební dary. Nakonec přichází na řadu únos nevěsty, „ukradnutí“ střevíčku nevěstě a házení kytice. Při vstupu do společného bydlení by měl ženich přenést ženu přes práh.

Rozvodovost každoročně stoupá, stále více dětí nežije s jedním biologickým rodičem, nejčastěji otcem. Jak stoupá rozvodovost, tak klesá ochota lidí znovu vstupovat do dalšího manželství.

Ministr sociálních věcí chystá zavést databázi dětí, na které dohlížejí sociální pracovníci. Jedná se o děti z rozvedených rodin, handicapované, týrané a zanedbávané děti. Přístup k této databázi by měli úředníci, policisté, státní zástupci, lékaři a učitelé. Tato databáze (registr) spadá do Národní strategie ochrany práv dětí. Mělo by tak dojít k lepšímu hlídání problematických rodin. Dnes jsou spisy na papíře a k elektronickým dokumentům by se všichni včas dostali. Ministerstvo tvrdí, že tuto databázi bude chránit. Každý úřad se dostane pouze k takovým údajům, které potřebuje pro výkon své práce. Zbytek informací bude zapečetěný. V případě rozpadajících se rodin, by byl spis zapečetěn hned po rozvodu. Otevřel by se znovu pouze v případě, že se bývalí manželé znovu začnou přít o dítě, výši alimentů či o styku dítěte s rodičem. Ministerstvo chce označit i romské a handicapované děti. Kritikům, Úřadu na ochranu osobních údajů a rodičům se tento registr příliš nezamlouvá. Ministerstvo se hájí těmito argumenty: registr pomůže lépe chránit ohrožené děti z problémových rodin. Dojde ke zrychlení práce jednotlivých úřadů. Registr umožní lepší a přesnější podklady pro statistiky a analýzy. Zpřehlední

se data o pěstounech a tak mohou úřady rychleji najít náhradní rodiče (Frouzová, K., 2012).

Klesá porodnost a ochota lidí přivádět na svět děti. Není jednoduché vzít na sebe odpovědnost za jejich osud a výchovu. Partneři oddalují narození prvního dítěte až ke třicítce. Pořídit si v dnešní době dítě, je finančně dost náročné. Porodnost je také ovlivněna dostupnou antikoncepcí a životním stylem. Mladí lidé déle studují, získávají nové a cenné zkušenosti, cestují, budují si kariéru. Ze statistik vyplývá, že kolem třiceti let, mají první děti hlavně partneři s vyšším vzděláním. Plodnost žen po třicítce prudce klesá. Bohužel přibývá partnerů, kteří nemohou mít vlastní děti. Rodiny se postupně zmenšují, převažují jednogeneační rodiny, s menším počtem dětí. Dříve byly typické čtyři a více dětí v jedné rodině, což dnes je spíše rarita.

V dnešní době je problém i nedostatek finančně dostupných bytů pro mladé rodiny. Málokterá rodina má nějaký ten milion na pořízení bytu. Dnes není ani ojedinělým případem, že jeden z partnerů je nezaměstnaný. Rodina tak nemá dost finančních prostředků. Dochází k alkoholismu, gamblerství a k dalším patologiím.

Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy. Málokterá rodina si dnes vystačí pouze s jedním platem. Zaměstnání obou partnerů je tak ekonomicky nutné. Na ženu jsou kladeny velké požadavky. Žena má „dva“ pracovní poměry. Jeden pracovní a druhý v domácnosti. Žena tak očekává od svého partnera pomoc v domácnosti a v péči o děti.

Rodina už dnes není chápána jako instituce, kterou musí nutně tvořit matka, otec a dítě.

Rovné postavení mužů a žen ve společnosti se srovnává. Přesto jsou zde rozdíly ještě poměrně značné. Muži jsou v práci více angažováni, mají větší odpovědnost, více podřízených a bývají ve své práci více spokojeni. Muž a žena na stejné pracovní pozici, mají i přesto podstatně rozdílný plat.

3 Rozvod

Rozvod je dlouhodobý proces, kterému předcházejí určité skutečnosti. Proces začíná myšlenkou, že v manželství není něco v pořádku. Rozvod je zátěžová a stresová situace, která začíná tehdy, když se manželé od sebe oprostí a začnou si budovat nový život. Rozvodem zaniká něco, co bylo budováno, ztrácí se naděje, sny, pohodlný životní styl. Zanikají vzpomínky na šťastné a společné chvíle.

V době, kdy jeden z manželů začne mít rozvodový úmysl, se začínají projevovat rozvodové role. Ty mohou, ale nemusí, kopírovat role, které partneři měli v manželství. Máme dva typy rozvodových rolí a to: **symetrickou** (oba partneři dělají podobné kroky) a **komplementární** (jeden partner je nezávislý, snaží se odpoutat od druhého, druhý je závislý, snaží se k druhému partnerovi připoutat, mohou se objevit deprese, protože snaha nepřináší „ovoce“. Komplementární role jsou častější.

Podle Matouška jsou 3 fáze rozvodu. A to: Období ambivalence, vlastní rozvod a období po rozvodu.

První období - období **ambivalence** – objevují se jasné znaky krize ve vztahu, možnost rozvodu je aktuální. Manželé se často hádají, vyhýbají se společnému kontaktu, omezují sexuální soužití, volné chvíle tráví každý po svém. V tomto období se ještě snaží najít společné řešení – společná dovolená, společný čas, návštěva divadla apod. Postupem času oba bilancují, zjišťují, zda spolu chtějí být nebo ne.

Druhé období - **vlastní rozvod** – začíná ve chvíli, kdy se jeden z partnerů definitivně rozhodl pro rozvod. Na příslušný soud podává žádost o rozvod. Žádost může podat jeden z manželů nebo oba manželé současně. Nutné jsou soudně schválené dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí, o výživném, o majetku a bydlení. Pokud jsou v manželství děti, tak je zastupuje sociální pracovník, který jedná vždy v jejich prospěch. Sociální pracovník proto, aby nedocházelo ke střetu zájmů mezi rodiči a dětmi. V tomto období se mohou objevovat silné emoční reakce na rozvod. U manžela, který nesouhlasí

s rozvodem, se mohou objevovat deprese, úzkost, smutek, nenávisť nebo agresivní chování vůči druhému partnerovi. Oba partneři hledají podporu mezi nejbližšími příbuznými, přáteli nebo novými partnery.

Třetí období – **období po rozvodu** – brzy po rozvodu, může být tato fáze prožívána stejně jako vlastní rozvod. Pokud jeden z manželů zůstává bydlet ve stejném prostředí s dětmi, tak se vyrovnává pouze s tím, že tam není druhý partner. Ten si musí najít nové zázemí a vyrovnat se se samotou. Snaží se co nejrychleji najít nového partnera a vybudovat si nové rodinné zázemí. Jediné, co po rozvodu bývalé partnery spojuje (kromě dětí), jsou psychické a ekonomické problémy. Období doznívání rozvodu je dlouhé. Bývalí partneři spolu musí komunikovat ohledně dětí, potkávají se, přátelé o nich mluví. Chvilí po rozvodu nejsou někteří lidé schopni komunikovat s lidmi opačného pohlaví, protože v nich vidí zlo. Někteří naopak navazují rychle nové vztahy, aby zapomněli, co nejrychleji na bývalé partnery (Matoušek, O., 2005).

Emoční rozvod = psychorozvod podle Plaňavy u většiny lidí trvá jeden až tři roky. Psychorozvod je sled procesů a úkolů, jejichž smyslem je vyrovnat se s rozpadem manželství tak, aby se minimalizovaly rozvodové ztráty a utvářely se předpoklady k uspokojivému životu po rozvodu. Zeslábnou nebo zcela vymizí výkyvy nálad, člověk už se obejde bez prostředků, které mu během rozvodu pomáhaly (léky, alkohol, přejídání). Člověk se vrací ke způsobu života a k zájmům, které měl před rozvodem. Začne bez problému komunikovat s okolím, hledat si nového partnera. Začne si dělat plány do budoucna, realizuje tyto plány a do minulosti se již nevrací.

Většina partnerů prochází následujícími stádii – reakcemi na rozvod. Stádium **popření** – člověk se snaží popřít situaci kolem rozvodu. Nechápe, proč se to stalo zrovna jemu, co komu udělal. Snaží se rozvodu zabránit, dělá scény, nechce toho druhého partnera za žádnou cenu opustit. Dokonce se může snažit toho druhého partnera pomlouvat nebo zesměšňovat na veřejnosti. Člověk tím reaguje na fakt, že je ohrožen. Něco si budoval a teď je s tím konec. Stádium **zoufalství a hněvu** – člověk obviňuje okolí a přátelé za to, že oni můžou za rozpad manželství. Zlobí se na partnera, na sebe samé, rodiče, příbuzné. Stádium **vyjednávání a kompromisů** – člověk je schopen partnerovi

odpustit, vzít ho na milost, je schopen smazat a zapomenout na to, co se stalo. Pro toto stádium jsou typické ústupky. Stádium **deprese** – člověk postupem času rezignuje a zjišťuje, že už nemá cenu ani sílu za tento vztah bojovat. Poslední stádium je **vyrovnání a akceptace situace** – člověk už rozchod vidí reálně, jedná střízlivě, se situací se smířil. Tyto pocity by neměly trvat déle jak dva roky, jinak je nutná pomoc odborníka – psychologa (Plaňava, I., 2000).

Nejvíce manželství se rozpadá po třech až čtyřech letech manželství. Jedná se především o bezdětné páry. Další krize přichází mezi pátým a devátým rokem. Výjimkou nejsou ani rozvody po patnáctiletém či dvacetiletém manželství.

Ženy bývají často ty, které jsou v manželství nespokojeny. Většina mužů se spokojí s postelí, teplou stravou a vypraným prádlem. Zatímco ženy bývají náročnější. Vyžadují rozhovory, pozornosti, svádění, romantiku, sex s předehrou, společné chození do společnosti, domácí práce a především podílení se na výchově dětí. Tyto potřeby však často zůstávají nenaplněné. Nejčastějšími příčinami rozvodu jsou: rozdílnost povah a názorů, nedostatečné komunikace mezi partnery, nevěra, narození dítěte, zdravotně postiženého dítěte, event. zranění dítěte, alkoholová či drogová závislost, týrání členů rodiny, domácí násilí a odchod dětí z rodiny.

K rozvodu by se mělo přistupovat v případě, že je manželství hluboce a trvale rozvráceno, a nelze očekávat jeho obnovení (Novák, T., 2006).

Pokud mají manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvedeno, pokud by to bylo v rozporu se zájmem těchto dětí. Nutné je nabytí právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu do a po rozvodu a poté lze přistoupit k samotnému rozvodu.⁵

V ČR existují 3 typy rozvodu a to: nesporný rozvod, sporný rozvod a ztížený rozvod.

Nesporný rozvod je v případě, že se manželé na rozvodu shodnou a shodnou se i na všech ostatních záležitostech, jako jsou děti, výživné na děti, majetek a bydlení. Soud zde příčiny rozvodu nezjišťuje. Jedná se o rychlé a

⁵ Příloha A

nestresující řízení pro všechny zúčastněné. I v tomto případě musí být splněny některé podmínky, a to: Manželství muselo trvat alespoň jeden rok, manželé spolu více jak 6 měsíců nežijí ve společné domácnosti a oba manželé s rozvodem souhlasí.

Sporný rozvod je nejčastěji v případě, že se manželé nedohodli na záležitostech ohledně dětí, výživného, majetku a bydlení. Nebo jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí. V tomto případě se zjišťují příčiny rozvratu manželství.

Ztížený rozvod - jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí, protože se převážně nepodílel na porušení manželských povinností. Rozvodem by mu byla způsobena zvláště závažná újma. Soud v tomto případě rozvodu nevyhoví, pokud okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství. Jedná se pouze o ojedinělé případy. Jen málokdy je alespoň jeden z manželů zcela bez viny. Nejčastěji se jedná o osoby odkázané na pomoc druhých. V případě, že by ho manžel svévolně opustil, by mu hrozily závažné životní problémy. I takové manželství lze rozvést a to tehdy, pokud spolu manželé nežijí déle než tři roky. To je doba, za kterou se již oba manželé zvládli adaptovat na život jeden bez druhého. Tím jsou splněny obecné podmínky a takové manželství lze rozvést (Zákon o rodině).

Rozvod a vůbec podání žádosti o rozvod bývá horší v případě, že jsou v manželství nezletilé děti. Často se ani jeden z partnerů nechce vzdát dětí. Partneři se snaží za každou cenu si dítě získat na svou stranu. Bohužel často využívají i nevhodné metody. Rodiče se před dítětem hádají, používají vulgárních slov, jsou plní emocí. Tím dítěti ubližují nejvíce, hlavně na jeho psychice. V lepším případě se rodiče na všem dohodnou a dítě do „svých“ záležitostí moc netahají.

Podáním žádosti o rozvod to teprve všechno začíná. Je nutné sepsat žádost o rozvod a tu doručit k příslušnému soudu, dle posledního trvalého bydliště obou manželů. Tuto žádost většinou sepisují advokáti s aprobací na rodinné právo, kteří pak i zastupují rodiče u soudu. S žádostí o rozvod se podává i žádost na úpravu výživy a výchovy nezletilých dětí v době během rozvodu i po rozvodu. Rodiče by se měli dohodnout na tom, s kým děti po

rozvodu zůstanou, jak často se budou děti s druhým rodičem stýkat a kolik na ně bude druhý rodič platit výživné. Je třeba sepsat dohodu, na které se rodiče dohodnou, a nechají si jí schválit soudem. V případě, že se rodiče nedohodnou, musí o těchto poměrech rozhodnout soud.

Soud přihlíží k zájmům dítěte, k jeho vlohám, schopnostem, vývojevým možnostem, citové orientaci, zázemí dítěte, k výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám na sourozence, prarodiče a další příbuzné a v neposlední řadě na bytové poměry. Soud bere se na vědomí i to, kdo se o děti doteď staral. Soud rozhoduje na základě znaleckých posudků a názorů dětí. Dítě má ze zákona právo na péči obou rodičů a dodržování pravidelného styku s nimi.

Rodič, který nemá dítě ve své výhradní péči, má stejná práva a povinnosti jako druhý rodič. Z rodičovské zodpovědnosti vyplývají práva a povinnosti, které mají oba rodiče stejné. Rodič, kterému nebylo dítě svěřeno do péče, má právo na pravidelnou informaci o dítěti (Špeciánová, 2005).

Dítě může být svěřeno do výhradní péče jednoho z rodičů, do střídavé péče obou rodičů a do společné výchovy.

Výhradní péče jednoho z rodičů spočívá v tom, že právní i fyzická výchova je svěřena jen jednomu rodiči, který má právo o všem kolem dítěte sám rozhodovat. Druhý rodič má jediné právo, a to navštěvovat dítě ve stanovené době a ve stanovený čas.

Střídavá péče spočívá v tom, že je dítě po určitou předem stanovenou dobu svěřeno do péče jednomu rodiči a v jiné, časově stejné době, je pak svěřeno do péče rodiči druhému. Obvykle to bývají dva až čtyři týdny. Střídavá péče omezuje pocity ztráty, zvyšuje sebeúctu dítěte. Dítě se naučí dělit čas mezi oba rodiče. Je zde zachován mužský i ženský přístup k výchově dítěte.

V případě **společné výchovy** nedochází ke změně ve výchově ani ve výživě. Soud pouze potvrdí dosavadní stav. Rodiče společně pečují o dítě, a to jak po stránce výchovné, tak i materiální. Tato alternativa je hodně uznávána ve většině států, ale v České republice se využívá jen zřídka (Everest, 2000, Špeciánová, 2005).

Rodiče by se měli dohodnout i na majetkovém vypořádání. Až po vyřešení jednotlivých záležitostí lze přistoupit k samotnému rozvodu.

Ve většině případů podává žádost o rozvod žena. Jak vyplynulo z mého empirického šetření jedná se o 74% žen a 26% mužů.

Matoušek⁶ (1993, s. 106-111) říká: „Rozhodnutí k rozvodu není obvykle jen záležitostí okamžiku, ale často tomu předchází dlouhá manželská krize. V ní jsou projevy nepřátelství střídány pokusy o usmíření a už během ní se manželé mohou jevit jako nevypočitatelní, neschopní jednoznačného postoje.“

⁶ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 106-111

3.1 Negativní i pozitivní vliv rozvodu pro jednotlivé členy rodiny

Ať člověk chce nebo nechce, tak ho rozvod v každém případě nějak ovlivňuje. Každý člověk na danou situaci reaguje jinak a jinak se s ní vyrovnává. V odborných publikacích se uvádí, že dospělý člověk se s rozvodem vyrovnává v průměru dva roky. Přece jen dospělí snáší „své“ nebo druhého selhání jinak. Jak se k rozchodu postaví, tak rozchod prožívají. Pokud se k rozvodu postaví pozitivně, je zde snaha o to se dohodnout a minimalizovat tak dopad rozvodu na ně samotné, tak na ostatní. V horším případě, když si partneři dělají naschvály a za každou cenu si hájí své požadavky, tak to často odnášejí i ti ostatní a především děti. Zdlouhavé a nepříjemné rozvodové řízení neprospívá nikomu z nich.

Přece jen jsou to dospělí lidé a hlavně iniciátoři rozvodu. Dá se vycházet z toho, že to dělají proto, aby se měli lépe. Převažují zřejmě ty pozitivní důsledky rozvodu. Rozvod bývá často vysvobození z nefungujícího vztahu, plného nedorozumění, zahýbání, násilí, finančních potíží, apod. Ty negativní důsledky lze vnímat hlavně z hlediska dělení majetku a nedostatku financí, které mohou nastat po rozvodu.

Dá se říct, že největší vliv, má rozvod hlavně na dítě. Všechny děti i ty z rozvedených rodin se vyvíjí v řádné osoby. Mají to ale mnohem těžší než ostatní děti.

Pozitivní vliv může nastat v případě, že rodina již delší dobu nefunguje. Pokud jsou v rodině časté hádky, nadávky a „šikanování“ na denním pořádku, může se po rozvodu a rozpadu rodiny dítěti ulevit. V případě, že se jedná o negativní vliv rozvodu na dítě, má to velmi často negativní následky hlavně na psychiku dítěte.

U dětí v **prenatálním období** může hrozit předčasný porod, nízká porodní váha nebo vývojové opoždění. Kojenci sice rozvod nechápu, ale vnímají náladu rodičů, i to, že tam jeden z rodičů není. Formuje se vztah dítěte k matce i citový vztah k otci. Objevuje se plačtivost, podrážděnost, potíže s jídlom, nadměrné blinkání nebo potíže se spánkem.

Mezi **druhým a čtvrtým** rokem života se dítě stává plnohodnotným členem rodiny. Formuje se jeho vlastní já. Dítě sice nechápe, co je rozvod, ale dobře ví to, že tam jeden rodič není. Může si dokonce myslet, že za to může on sám. Potřebuje se s druhým rodičem vídat, co nejčastěji. Objevuje se regrese neboli ztráta již naučených dovedností, potíže s usínáním, noční děsy, plačtivost, strach z opuštěnosti, podrážděnost, záchvaty zlosti, projevy nepřátelství vůči rodičům.

V období **čtvrtého a šestého** roku do popředí vstupují nejrůznější úzkostné fantazie, pocity odpovědnosti či viny za odchod rodiče. Dítě má pocit, že si zaslouží trest. Z nepřítomnosti jednoho rodiče mohou děti prožívat pocity zoufalství a beznaděje. Mohou se objevovat noční děsy, strach z opuštěnosti, podrážděnost, zlost, plačtivost, projevy nepřátelství vůči rodičům. Ve škole se může objevovat nesoustředěnost, labilita a výbuchy agrese.

V **předškolním věku** děti často vyžadují větší pozornost od druhých lidí, hlavně od známých, ale i od autorit, jako jsou učitelé. Chlapci bývají hlučnější a podrážděnější. Velmi často narušují skupinové aktivity, místo toho aby se jich účastnili s ostatními dětmi. Raději si hrají sami než s kamarády. Dívky se snaží zastat dospělou roli. Starají se o to, aby pěkně upravené a poslušné. Ostatní děti poučují a napomínají. Objevuje se regrese. Děti se vrací do „mladších“ let, do doby, kdy jim bylo dobře. Může se objevovat noční pomočování, cucání palce.

Dítě mezi **šestým a osmým** rokem potřebuje trávit čas s každým rodičem zvlášť. Dítě se tak ujišťuje, že ho mají oba rodiče stále rádi. Možná mu pomohou pochopit a vyrovnat se s tím, že už se rodiče k sobě nevrátí. Dítě se ptá, kdo je za rozchod zodpovědný. „Prožívá pocit ztráty, smutku, podvedení, cítí se odmítnutý rodičem, který odchází. Má pocity viny a může se snažit dávat rodiče znovu dohromady“. Může dokonce trestat své blízké, odmítat je a provokovat. Obává se toho, co bude v budoucnu. „Jeho nespokojenost může mít podobu smutku, hněvu, zlosti, agrese, může ignorovat školu a přátele nebo mít konflikty v kolektivu“. Projevuje se bolestmi hlavy, břicha, zvracení – často není somatického původu, chce jen na sebe upozornit,

nespavost nebo špatné usínání. Tyto symptomy jsou časté a velice reálné. Děti se na sebe snaží upoutat, chtějí více lásky, něhy,...

Pro děti ve věku **šest až osm let**, bývá rozvod mimořádně těžký. Ukazuje se, že v tomto období chlapci trpí víc než dívky. Dítěti chybí rodič, který odešel. Často má chlapec pocit, že ho otec odmítnul. Následkem pak může být snížená sebeúcta, deprese a velmi často i velké zhoršení prospěchu ve škole, potíže s pozorností.

Děti ve věku **devět až dvanáct** už rozvod chápou, ale nechtějí ho za žádnou cenu akceptovat. O rozvodu jsou informovány vrstevníky. Začínají je bavit aktivity bez rodičů, mají různé zájmy, kroužky, kamarádi se dostávají do popředí. Mohou odmítat trávit svůj čas s rodiči, mohou se vyhýbat jednomu z rodičů, nebo ho vydírat. Potřebují více hledat a najít viníka. Prožívají též ztrátu iluzí, hněv, cítí se, jako když rodič neopouští toho druhého rodiče, ale opouští je samotné. Objevuje se hněv a vztek. Děti jsou na straně jednoho z rodičů a toho druhého obviňují. Cítí se bezmocně, že nedokážou pomoci rodičům ani sobě. Dochází ke zhoršení prospěchu ve škole a ke konfliktům s vrstevníky a kamarády. Objevují se i fyzické obtíže, jako bolesti hlavy a břicha.

Děti ve věku **dvanáct až patnáct** let viní za rozvod své rodiče. Mohou si prosazovat svou vůli a dávat si požadavky. Dokonce mohou rodiče citově i finančně vydírat. Děti potřebují důslednou podporu a péči rodičů. Odmítají s rodiči trávit stejné množství času jako dříve. Objevuje se náladovost, deprese, předvádění se, zhoršení prospěchu i chování ve škole. Začínají tíhnout k alkoholu, drogám, sexuálním aktivitám a ke kriminalitě. Mohou ztrácet respekt k autoritě.

Mladiství mezi **patnáctým a osmnáctým** rokem. Rozvody v tomto období už nejsou tak časté. Dospívající se s tím vyrovnávají lépe, protože se osamostatňují a vymaňují s rodinných vztahů. Nepotřebují vedení a péči rodičů, ale potřebují finanční podporu rodičů. Neřeší problémy doma, ale věnují se svým zájmům. Obávají se, že selhání rodičů, může ovlivnit jejich schopnost mít dobré manželství. Narušený kontakt s jedním nebo oběma rodiči

může záporně ovlivnit vztah budoucí generace (Novák T., Průchová B., 2005, Ryšánková, M., 2002, Teyber, 2007).

Děti nechápu, co se děje. Velmi bolestně vnímají odchod rodiče. I když byla v rodině špatná situace, rodiče se často hádali, tak si rozvod nepřejí. Krátkodobé reakce: Z počátku jsou děti podrážděné, vzteklé, nevrlé, mají nejrůznější obavy, pocity viny, někdy i deprese. Po prvním roce by tyto reakce měli ustupovat. Dlouhodobé reakce: Jsou velice individuální, záleží na tom, jak rodiče reagují na chování dítěte v průběhu rozvodu a po něm. Velkou roli hraje také fakt, jaké množství konfliktů mezi rodiči probíhá v přítomnosti dítěte a v neposlední řadě i kvalita rodičovství (Teyber, 2007).

Teyber⁷ (2001, s. 12-18) říká: „Rodiče, kteří se naučí, jak reagovat na chování svých dětí v průběhu rozvodu a po něm, mohou výrazně snížit množství problémů, se kterými se tyto děti potýkají.“ „Dítěti nezpůsobuje problémy samotný rozvod, nýbrž způsob, jakým rodiče reagují na chování dítěte, a také kvalita rodičovství.“

Trnka V. říká: „Rozvod je pro děti ztráta. S touto ztrátou se poměrně dobře vyrovnávají, pokud nejsou nikým ovlivňovány a popouzeny a mají pocit bezpečí, doprovázený silnou citovou vazbou alespoň na jednoho z rodičovské dvojice. Ten by ovšem „kvůli dítěti“ měl zvládnout své pocity křivdy a zmaru, vyplývající z rozvodu. Pomáhá, pokud děti najdou ve svém okolí spolehlivou oporu, třeba i k pokrevně cizímu člověku. Škodí přetrvávání hádek a sporů mezi rodiči.“

Podle Z. Matějčka se děti kolem puberty vyrovnávají s rozvodem nejhůře. Zatímco dívky se snaží se situací bojovat, chlapci „trpí“ poruchami chování, neurotickými projevy a smutkem. Mnohem hůře přijímají nové partnery svých rodičů a mají častější problémy se s nimi sžít (Novák T., Průchová B., 2005).

⁷ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, s. 12-18

Matoušek⁸ (1993, s. 33) říká: „Psychické reakce dětí na rozvod bývají často skryté, ale ne méně vážné než u dospělých. Děti mívají po rozvodu rodičů pocity zavržení, trpí depresemi, upadají do zmatku, vytvářejí si fantastické hypotézy vysvětlující rozpad rodičovského manželství, nekriticky se staví po bok jednomu z rodičů a k druhému zaujímají nepřátelský postoj. Rodiče, a bohužel někdy i profesionálové, přehlížejí tyto reakce proto, že v popředí jejich pozornosti je doznívající rozvodová bitva mezi dospělými a nechtějí děti „zatěžovat problémy, které jim nepatří.“

Matějčíček, Z. a Dytrych⁹, Z. radí rozvádějícím se rodičům, jak se chovat k dětem. Těchto rad je celkem devět.

Nepodceňovat vnímavost dítěte vůči rozvodu - Většina rodičů si myslí, že rozvod a situace kolem něj se dotýká pouze jich a ne jejich dětí. Jenže opak je pravdou. Rodiče mají během rozvodu na dítě mnohem méně času, nevěnují se mu, tak jako dříve. Děti mnohem hůře prožívají fakt, že jeho milovaní rodiče se nemají rádi. Hádají se, ubližují si, dělají si samé naschvály, urážejí se. Tyto fakta pak mohou vést k tomu, že se dítě stáhne do sebe. Žije si „svůj“ život a navenek je velice hodné. Nebo naopak může být dítě neklidné, podrážděné, agresivní, vulgární.

Zachovat si vědomí rodičovství - Manželství rozvodem možná končí, ale rodičovství ne. Je důležité, aby i po rozvodu zůstali dítěti oba rodiče. Dávají mu dostatek vývojových podnětů, pocit jistoty a bezpečí, vědomí vlastní společenské hodnoty i vědomí otevřené budoucnosti. Po rozvodu se často stává, že rodiče mají sklon zaměnit citové potřeby dítěte za potřeby materiální. Hlavně rodič, který s dítětem nežije, ho zahrnuje drahými hračkami. Chce mu kompenzovat ztrátu rodiče. A to není dobře. Dítě pak chce být raději s ním a postupem času si může vynucovat i dražší dárky.

Zabránit tomu, aby rozvodový konflikt pokračoval - Důležité je, aby rodiče ze své strany udělali všechno proto, aby nepřátelství a konflikty

⁸ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 33

⁹ Matějčíček, Z., Dytrych, Z. *Co děti nejvíce potřebují*.

nepokračovaly. Čím dřív se s danou situací vyrovnají, tím dřív mohou zase žít klidný a spokojený život. V případě, že konflikty a nepřátelství pokračuje, je dítě zraňováno. Pokračující napětí a konflikty rodičů mohou u dítěte vyvolat napětí, psychické problémy, poruchy chování a další nepříznivý vývoj jeho osobnosti.

Nedopustit popouzení dítěte vůči bývalému partnerovi - Popouzení dítěte proti jednomu či druhému rodiči je projevem pokračujícího konfliktu a nepřátelství. Situace po rozvodu však k popouzení dítěte svádí a to hlavně u rodiče, kterému bylo dítě svěřeno do péče. Rodič si tím může vytvořit představu, že má nad dítětem výchovnou moc a tím může s dítětem manipulovat. Snaží se toho druhého rodiče vymazat se života dítěte. Dítěti je možné napovídat nepravdy, částečné pravdy s citovým zabarvením, které v dítěti vyvolají pocit nejistoty a možná i strachu z druhého rodiče. Bohužel je toto častá role dítěte, které se má stát rozhodčím či soudcem jednoho či druhého rodiče.

Zachovat pozitivní obraz toho druhého - Je důležité, zachovat dítěti kladný obraz toho druhého rodiče. Nestací nemluvit o rodiči špatně, ale je třeba o něm mluvit dobře. Každý má snad nějaké dobré vlastnosti.

Zabránit kupování a podplácení dítěte – Rodič, který nemá dítě v péči, se mu snaží kompenzovat svou nepřítomnost. Uspokojuje tím spíše materiální potřeby dítěte než jeho citové potřeby. Rodič zastává názor, čím více darů bude dítěti kupovat, tím ho bude mít dítě raději.

Zařídít styk s druhým rodičem co nejlépe - Vhodné je to udělat tak, aby styk rodičů s dítětem vyhovoval všem třem účastníkům. Obvykle dochází k tomu, že se rodič snaží toho druhého rodiče se styku s dítětem vyloučit. Nejlépe je, když styk rodiče s dítětem probíhá po vzájemné dohodě a souhlasu obou rodičů. Rodiče si sami stanoví „rozvrh“, kdy bude dítě s matkou a kdy s otcem. Dle situace se dá rozvrh upravovat. V tomto případě soud dohodu schvaluje. Tam, kde se rodiče nemohou dohodnout, určuje styk rodiče s dítětem soud.

S náhradním otcem a náhradní matkou opatrně - Novou matku či nového otce přijímají lépe mladší děti, než děti starší. Nejhůře nového partnera

přijímají děti ve věku devět až dvanáct let. Důležité je dát dítěti čas, aby se se situací vyrovnalo. Výzkumy ukazují, že děti i šest let po rozvodu svých rodičů, stále inklinují ke svému biologickému rodiči.

Dítěti nic nezatajovat, ale také nevnučovat - Důležité je, aby dítě bylo o věci (situaci) informováno tak, aby vše pochopilo. Nemusí toho vědět moc, ale mělo by o situaci svých rodičů vědět. Rodiče by neměli čekat na to, až se dítě začne ptát, ale měli by o věci začít mluvit sami.

3.2 Role sociálního pracovníka v rozvodovém procesu

Orgán sociálně právní ochrany dětí, tzv. OSPOD, zajišťuje bezplatnou pomoc všem dětem na území ČR. Sociálně právní ochrana dětí se řídí zákonem č. 359/1999 Sb.

Sociální pracovníci se stávají opatrovníky nezletilých dětí při rozvodu rodičů a snaží se chránit jejich zájmy a jednat v jejich prospěch. Z úmluvy o právech dítěte vyplývá, že má dítě právo na pravidelné, osobní kontakty s oběma rodiči. O úpravě poměrů rozhoduje soud na základě zjištěných informací sociálním pracovníkem.

Zákon o rodině říká, že ve vztahu rodič – dítě, žádný z rodičů nemůže zastupovat své dítě při právních úkonech, u kterých by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodičem a dítětem, nebo dětmi navzájem. Ke střetům by často docházelo v rozvodovém řízení, řízení o výchově a výživě dítěte. V těchto případech je nezletilému dítěti soudně ustanoven pro dané řízení tzv. kolizní opatrovník. Výběr tohoto opatrovníka se řídí trvalým bydlištěm nezletilého dítěte.

Ustanovený sociální pracovník (kolizní opatrovník) prochází celým případem nezletilého dítěte. Musí proniknout do celého případu. Je v častém kontaktu s rodiči, rodinnými příslušníky, školou, provádí potřebná šetření a účastní se všech soudních jednání týkajících se daného dítěte. Sociální pracovník nemůže o záležitostech kolem dítěte rozhodovat, ale může k rozhodnutí soudu výrazně přispět svým zjištěním. Na rozdíl od rodičů, má názor kolizního opatrovníka u soudu velký vliv. Kolizní opatrovník by měl nestranně zastupovat zájmy dítěte v soudním řízení (Novák, T., Průchová, B., 2005, s. 86).

Sociální pracovník řeší zejména: situaci dítěte narozeného mimo manželství a pomoc matce dítěte narozeného mimo manželství, **ochranu dítěte při rozvodu, rozvratu manželství rodičů**, problematiku dítěte z neúplné rodiny, nedostatečnou péči o děti a problematiku dítěte zneužívaného, zanedbávaného a týraného, náhradní rodinou péči, hmotnou situaci rodiny s nezaopatřeným dítětem a další účelovou pomoc dětem.

Sociální pracovník zajišťuje **při rozvodu** tyto úkoly:

- vede základní a pomocnou evidenci v agendě péče o rodinu a děti (vede spisy Om a Nom);
- provádí šetření v rodině, bydlišti dítěte a škole, pracovišti dítěte, dále ve zdravotnickém, školském zařízení, získává informace o dítěti a jeho rodině, spolupracuje s jinými státními orgány;
- navrhuje a vykonává rozhodnutí o předběžném opatření o umístění nezletilého dítěte do náhradní výchovy (včetně předpěstounské péče do doby než rozhodne soud);
- na základě požadavků soudů podává zprávy o výchovných poměrech nezletilých a navrhuje opatření ve věcech jejich další výchovy;
- navrhuje a provádí výchovná opatření (napomenutí, dohled, omezení);
- zastupuje nezletilé děti u soudu, jako kolizní opatrovník;
- poskytuje poradenství rodičům, dětem v obtížných rodinných, sociálních a osobních situacích;
- zprostředkovává pomoc odborných poradenských, zdravotnických a jiných pracovišť;
- sleduje vývoj dětí, které byly umístěny do výchovy jiných občanů než rodičů;
- podává návrhy na zahájení soudního řízení ve věcech ústavní výchovy, zbavení nebo omezení rodičovských práv;
- podává podněty na zahájení trestního stíhání rodičů (osob odpovědných za výchovu dítěte) při podezření na spáchání trestného činu proti dítěti;
- navrhuje a vyřizuje dávky sociální péče;
- zpracovává statistické údaje za svěřenou agendu;

- sleduje aktuální právní předpisy související se sociálně právní ochranou dítěte;
- je zařazen do výkonu pracovní pohotovosti pro případ okamžité pomoci ohroženého dítěte;
- zodpovídá za pravdivost a úplnost zpráv, hlášení a podkladů.

Sociální pracovník provádí na základě žádosti soudu komplexní šetření v rodině dítěte.¹⁰ Zjišťuje se prostředí, ve kterém dítě žije, zjišťují se jeho poměry, prospěch ve škole. Sociální pracovník se snaží zjistit objektivní názor dítěte na danou věc, která se týká jeho osoby. Na základě zjištěných skutečností zpracuje sociální pracovník zprávu, kterou zašle soudu. Jsou tam uvedeny zjištěné skutečnosti, které jsou doplněny o vlastní návrhy na další řešení. V rozvodovém řízení dává návrh, kterému rodiči navrhuje svěřit nezletilé dítě do výchovy. Přihlíží k potřebám dítěte, ale i ke schopnostem a možnostem povinného rodiče platit stanovenou částku výživného. Tahle zpráva je pak podkladem pro soudní jednání a rozhodnutí o výchově a výživě dítěte.

O každém nezletilém dítěti se vede na oddělení péče o dítě spisová dokumentace. Důležité je si vymezit pojmy osobní a citlivé údaje. Mezi osobní údaje se zahrnuje jméno, příjmení, rodné číslo. Citlivé údaje jsou údaje, které vyplývají o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborových organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu a sexuálním životě.

V základní evidenci je obsažen rejstřík, jmenná kartotéka a spisová dokumentace. Tato dokumentace je označována značkou Om. Značka Om je tvořena pořadovým číslem z rejstříku a za lomítkem příslušným rokem, např. Om 201/07. Pod jednou spisovou značkou jsou vedeni sourozenci, kteří mají společné rodiče. Rejstřík je soupis, na kterém se zaznamenává číslo případu, datum zápisu, jméno a příjmení klienta, rodné číslo nebo datum narození, místo trvalého pobytu a důvod založení základní evidence. Spisová dokumentace se

¹⁰ Příloha B

ukládá v deskách, tzv. spisovém obalu. Obsahuje sociální záznam, jako začátek celé evidence. V sociálním záznamu jsou uvedeny důležité, základní informace o klientovi, jeho rodičích, sourozencích, osobách žijících ve společné domácnosti. Součástí spisové dokumentace může být také zvláštní složka, která je označena jako „důvěrná“. Jsou zde dokumenty, které se nedávají k nahlédnutí, pouze pokud jsou použity k trestnímu stíhání.

Pomocná evidence je tvořena rejstříkem NOM, spisem NOM a dalšími rejstříky. V dokumentaci NOM jsou vedeni klienti, jejichž záležitosti místně přísluší jinému úřadu obce s rozšířenou působností, ale byli požádáni o úkon (klient se přechodně zdržuje v jejich obvodu). Spis tvoří přijaté písemnosti, záznamy o provedených úkonech, jako je šetření v rodině, rozhovor s klientem, o které byl kurátor požádán. Také zde jsou kopie písemností, které byly poslány místně příslušnému orgánu.

3.3 Možnosti prevence vysoké rozvodovosti

V ČR je jedna z největších rozvodovostí vůbec. Větší rozvodovost už je jen v severských zemích, jako je Švédsko a Finsko, Velká Británie, Belgie, Litva a Lotyšsko.

Manželství už dnes není vnímáno jako posvátný svazek, jako je tomu třeba ve Španělsku nebo Řecku, kde je minimální rozvodovost. Naše společnost je tolerantní vůči rozchodům a rozvodům. Manželství dnes už není jediná priorita a smysl života. Žijeme v hektické a uspěchané době, kdy nemáme na nic čas, natož pak řešit problémy v manželství. Jednodušší je vyměnit partnera.

Ze statistik Českého statistického úřadu vyplývá, že se méně rozvádí manželství, která partneři uzavřeli až po dosažení 30 let. Partneři vědí, co od sebe očekávají a jakého partnera chtějí. Dokážou se povznést na negativní stránky partnera a váží si naopak těch pozitivních vlastností. Většinou mají stabilní zaměstnání a nemusí řešit otázku bydlení. Nejvíce rozvodů je zaznamenáno u partnerů, kteří uzavřeli manželství „velmi“ mladí, kolem 20 let. Je to dáno tím, že se partnerům otevírá více možností, jsou „mladí“ na to, aby žili s jedním partnerem, chtějí si ještě něco užít.

Co je potřeba udělat proto, aby se rozvodovost snížila? Je potřeba zpomalit a všimnout si potřeb druhých. Je nutné si ujasnit, co od sebe budoucí manželé očekávají, co očekávají od společného života a co jsou schopni a ochotni tolerovat. S jasnými vizemi, pak mohou vstoupit do manželství, které je snad nepřekvapí. Dnes není ojedinělým případem, že spolu partneři nejdříve několik let společně žijí a poté teprve vstupují do manželství. Partneři mají jedinečnou možnost vyzkoušet si, jak jim to ve společné domácnosti funguje. Do manželství by měli vstupovat pouze „silní“ a „připravení“ jedinci.

Předmanželská smlouva pokud je v neprospěch jednoho z manželů, může působit jako forma prevence rozvodovosti. Partner se může snažit zachránit manželství za každou cenu, protože v případě rozvodu by ztratil víc, než když v něm za každou cenu setrvá. Předmanželská smlouva je písemný souhlas obou partnerů, kde zvažují úpravu budoucích majetkových vztahů,

budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny. Předmanželská smlouva omezuje nárokovat si jmění toho druhého. V případě rozvodu si každý partner odnese to, na čem se dohodli. Tato dohoda se může na základě souhlasu obou stran změnit, ale rozhodující je to, co je ve smlouvě.

V případě, že dojde k odchýlkám, než si partneři plánovali, je zde celá řada možností. Prvotně je potřeba, aby spolu partneři aktivně komunikovali a aktivně řešili problém sami. Pokud nechávají konflikt či problém odeznít, neřeší ho, tak málokdy to skončí dobře. Krize ve vztahu se jen prohlubuje a poté je, v lepším případě, potřeba přistoupit k pomoci třetí osoby. Ať už se jedná o psychologa, manželského poradce nebo mediátora. Dnes už je celá řada metod, ať už je to osobní konzultace, telefonické a internetové poradenství, párová terapie, speciální kurzy jako partnerská komunikace a spolupráce.

Sociální služby pomáhají jednotlivým členům rodiny a rodině jako celku, které se nacházejí v nepříznivé sociální situaci, jako je manželská krize, rozvod, event. domácí násilí. Nabízí celou řadu služeb. Konkrétní pomoc pro manžele a rodinu je manželské a rodinné poradenství a sociálně aktivizační služby pro rodinu s dětmi. Služby na podporu fungující rodiny, které mají preventivní a podpůrný charakter. Pomáhají usnadňovat a posilovat partnerské a manželské soužití a rodičovství. Podporují rodiny v péči o děti. Nabízejí celou řadu přednáškových kurzů na podporu a výchovu k harmonickému partnerství, manželství a odpovědnému rodičovství.

Možnou prevencí může být i to, že partneři raději budou žít bez sňatků, tzv. soužití na psí knížku. V poslední době to tak i vypadá, protože svateb postupně ubývá.

3.4 Poradenské a podpůrné instituce pro manželství rodinu

Pokud manželé nebo partneři nedokážou řešit problémy sami, je potřeba vyhledat odbornou pomoc. V případě neřešení problémů, se krize partnerů jen prohlubuje. „Poradna je odborné psychologické pracoviště zaměřené na poskytování pomoci a podpory klientům při hledání řešení v obtížných životních situacích. Tato podpora a pomoc je směřována především k lepšímu porozumění dané situace a jejímu řešení vlastními silami a přirozenými zdroji. Posláním poradny je předcházet možným „neadekvátním“ řešením vztahových problémů, pomáhat řešit tyto problémy a omezovat důsledky zátěžových situací.“ Poradenství je poskytováno všem osobám od 15 let. V případě, že tuto službu potřebuje osoba mladší 15 let, je nutný souhlas zákonného zástupce. Poradny spolupracují i s dalšími institucemi, hlavně s orgány sociálně právní ochrany dětí a soudy. Společně s nimi zajišťují dlouhodobější odborné, poradenské a terapeutické vedení (Bakalář, 2006).

Jednou z variant pomoci je **Poradna pro manželství, rodinu a mezilidské vztahy**, která je součástí sociálních služeb, řídí se zákonem č. 108/2006 Sb. Tato poradna poskytuje manželům, snoubencům a rodinám odborné poradenství při řešení partnerských, rodinných a mezilidských vztahů. Přispívá k tomu, aby manželé plnili správně svou funkci v rodině. Poskytuje pomoc manželům a partnerům, kteří neumí řešit své problémy, mají mezi sebou neshody. Dále pomáhá manželům před rozvodem, během rozvodu a po rozvodu, při úpravě styku rodiče s dítětem, pomáhá s výchovou dětí, hlavně těch dospívajících, s kterými si rodiče nerozumí. Řeší i mezigenerační problémy a problémy dětí v pěstounské péči. Podporuje člověka, který se ocitl v nepříznivé sociální situaci, v procesu začlenění do svého přirozeného prostředí. Snaha o rozvoj lidského potencionálu a schopností člověka, zachování stability osobního, partnerského a rodinného života. Motivuje člověka k samostatnému řešení problémů. Veškeré snahy pomoci člověku by měli vést k jeho posílení, správnému fungování a k tomu, že služby poradny

přestane potřebovat. Hlavními cíly poradny jsou tedy: rozvoj vlastního potencialu a schopností klienta, motivace k samostatnému řešení problému, znovu začlenění klienta do běžného života a dlouhodobé posilování významu rodiny.

V těchto poradnách se poskytuje psychologické a sociální poradenství a řeší se osobní, párová, rodinná a sociální problematika. Tato sociální služba je poskytovaná bezplatně. Všichni klienti mají zaručenou diskrétnost a anonymitu.

Individuální terapie je práce pouze s jedním z manželů, která se doporučuje hlavně při problémech, které vznikly již před manželstvím. Dále se využívá v případech, kdy druhý partner spolupráci odmítá. Důvodů může být několik, např. partner nemá důvěru v danou instituci, má názor, že nikomu do jejich života nic není, nechce na současném stavu nic měnit, své potřeby uspokojuje v jiném vztahu mimo manželství, je rozhodnut vztah ukončit a nechce se podílet na jeho pokračování.

Párová terapie je určena hlavně partnerům, kteří mají problémy v partnerském vztahu, ukazuje se zde rozdílnost povah, každý z partnerů má rozdílný názor na vývoj a případný rozvoj manželství. Je zde snaha o urovnání partnerským sporů a nedorozumění.

Při rodinné terapii je potřeba pracovat s rodinou jako jednotným celkem, kde každý člen přispívá svým dílem k chodu rodiny. K rodinné terapii se přistupuje hlavně tehdy, když dochází k mezigeneračním nedorozuměním, výchovným problémům, poruchám chování, psychosomatickým poruchám a chronickým onemocněním (Kratochvíl, s., 2002).

Manželské a rodinné poradny poskytují klientům bezplatné, sociální, manželské, rodinné a právní poradenství. Pomáhají s osobními problémy, které jedinec nedokáže řešit sám, jako je rozpad rodiny, problémy v manželském a rodinném soužití a problémy rozvedených rodin. Snaží se vést partnery k zachování rodiny a v případě rozvodu vést klienty k řešení, které bude mít, co nejmenší a negativní dopad na děti. Kromě osobních, společných sezení v poradnách, nabízí poradny i tyto služby: telefonické a skype konzultace,

anonymní poradenství, semináře, kurzy, nácvik aktivizačně relaxačních technik, supervizi, mediaci a koučink (Šmolka, P., 2007).

Při případném rozvratu manželství bývá doporučována podpůrná instituce tzv. **mediátor**. Mediátor neboli prostředník sehrává důležitou roli hlavně v komunikaci nesevřených stran. V rozvodovém řízení často vážně komunikace a stejně tak vážnou veškeré potřebné dohody. Při sjednané schůzce by měli být přítomny obě znesvářené strany a mediátor. Mediátor je nestranná osoba, která vyslechne obě strany a dá jim možnost se k dané situaci vyjádřit. Poté se snaží hledat optimální, přijatelné řešení pro obě strany. Výsledkem tohoto sezení by měla být mediační dohoda obou stran, která slouží jako podklad pro soudní řízení.

4 Preventivní a vzdělávací programy na celostátní a regionální úrovni

V naší společnosti dochází k nárůstu počtů dětí, které žijí v neúplných rodinách. Objevuje se závislost na cigaretách, alkoholu a jiných drogách, šikana, kriminalita. To vše spočívá ve změně životního stylu a zhoršené kvalitě životního prostředí.

Rodina má dítěti dát základ, utváří jeho žebříček hodnot. Tradiční rodina se mění, mění se rodičovské role. Zvyšuje se rozvodovost, počet neúplných rodin. Rodiče často upřednostňují kariéru, úspěch, finance před rodičovskou rolí.

Minimální vzdělávací program slouží k vytváření podmínek pro formování zdravého životního stylu a osvojování sociálních dovedností. Má za úkol předcházet problémům. Je formou primární prevence. Prevence je soubor opatření, který se snaží předcházet nežádoucím jevům. Primární prevence se zabývá příčinami jevů, kterým se snaží zabránit. Působí tak na všechny občany. Sekundární prevence se snaží negativní jevy zachytit včas. Snaží se bránit jejich prohlubování a šíření. Zaměřuje se především na rizikové skupiny obyvatel. Terciální prevence má za úkol zabránit opakování a prohlubování patologického chování.

Efektivní prevence musí mít tři složky a to: postojovou, dovednostní a informační. Zahrnuje důsledné a soustavné vzdělávání žáků, osvětu rodičů v oblasti zdravého životního stylu, utváří postoj ke společnosti a zdravému životnímu stylu, vytváří vhodné podmínky pro vzdělávací proces, pomáhá zvládat sociální vztahy a stresové situace, vytváří poradenské služby pro děti a rodiče. Společnost by měla brát ohled na zájmy a potřeby dítěte. Při realizaci prevence je podstatná spolupráce rodičů, školských institucí a dalších orgánů i těch nestátních.

V rámci minimálního vzdělávacího programu se realizuje: další vzdělávání v oblasti prevence a osvojování si nových technik práce s dětmi, výchova ke zdravému životnímu stylu, vytváření podmínek pro smysluplné

využití volného času, prohlubování spolupráce s rodiči, osvětová činnost, poradenství a monitorování aktuální situace v oblasti sociálně patologických jevů.

Praktická (empirická) část

5 Cíl empirické práce

Cílem tohoto empirického šetření bylo získat informace o rodině, manželství, rozvodu a jeho vlivu na děti. Hlavním úkolem bylo zjistit, kdy partneři vstupují do manželství, jak dlouho jim manželství vydrželo, zda se děti rodí do manželství nebo ne, co bylo příčinou rozvodu a jak vnímají rozvod děti podle rodičů.

Cíle

- 1) Zjistit podíl jednogeneračních a vícegeneračních rodin ve zkoumaném souboru.
- 2) Zjistit podíl mimomanželských dětí respondentů.
- 3) Zjistit průměrný věk respondentů v době uzavření prvního sňatku.
- 4) Zjistit průměrnou délku manželství partnerů.
- 5) Zjistit, komu jsou děti po rozvodu svěřovány do péče.
- 6) Zjistit, jaká je nejčastější příčina rozpadu manželství.
- 7) Zjistit, zda se rodiče dokázali shodnout na záležitostech kolem rozvodu, výchovy a výživy dítěte.
- 8) Zjistit, zda se rozvodem dětem zhoršily vztahy se známými, přáteli, či se jim zhoršily prospěchy ve škole.
- 9) Zjistit, zda se dítě stýká s druhým rodičem anebo, mu v tom druhý rodič brání.
- 10) Zjistit, zda si rozvedení rodiče našli nové partnery a plánují nové manželství.

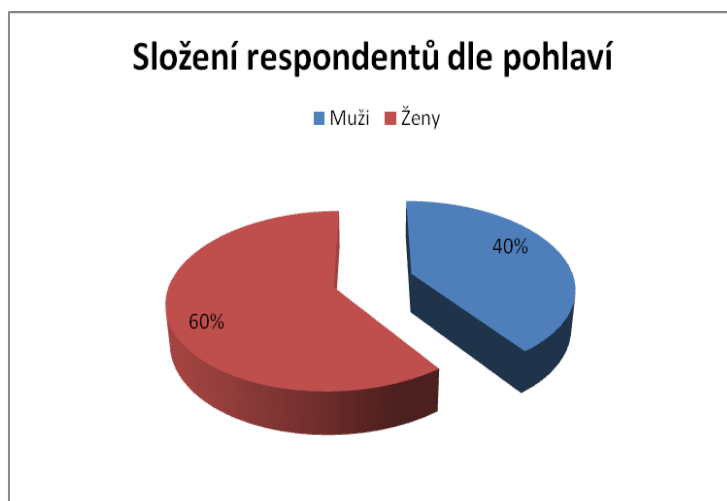
5.1 Hypotézy

- H 1** Většina respondentů žije v jednogenerační rodině.
- H 2** Většina dětí respondentů je narozena v manželství.
- H 3** Polovina manželství je ukončena do 10 let od uzavření manželství.
- H 4** Nejčastější příčinou rozvodu, je rozdílnost povah a vzájemné odcizení se.
- H 5** Většina dětí je svěřována do péče matky.
- H 6** Většina rodičů není schopna se shodnout na záležitostech kolem rozvodu.
- H 7** Polovina rodičů brání dítěti ve styku s druhým rodičem.
- H 8** Většina rozvedených partnerů, má již nového partnera, ale další svatbu už neplánuje.

5.2 Výzkumný soubor a metodický postup

Empirické šetření bylo určeno pro 100 respondentů, kteří si prošli manželstvím a následným rozvodem. Složení výzkumného vzorku:

Graf č. 1 - Složení respondentů dle pohlaví

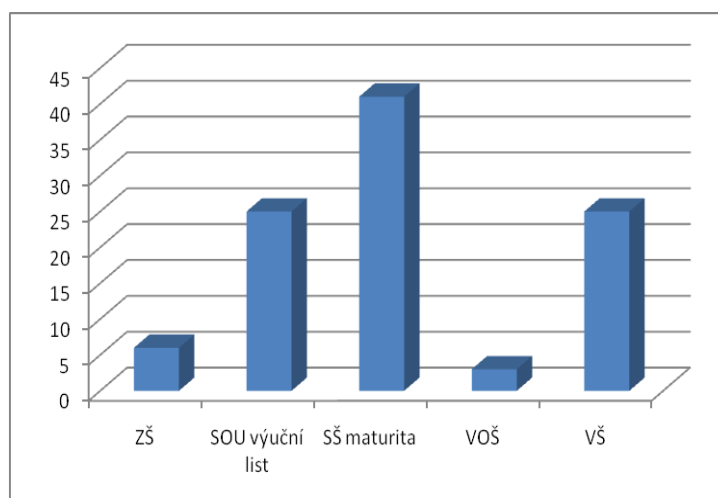
Empirického šetření se zúčastnilo 100 respondentů. Z toho bylo 60% žen a 40% mužů, kteří si prošli manželstvím a poté i rozvodem.

Tabulka č. 1 - Věkové složení respondentů

Věk respondentů	30	32	34	35	38	40	42	45	48	50
Počet respondentů v %	12	16	10	12	9	10	7	12	6	6

Empirického šetření se zúčastnili respondenti ve věku 30 až 50 let. Konkrétně to bylo 12% respondentů ve věku 30 let, 16% respondentů ve věku 32 let, 10% resp. ve věku 34 let, 12% resp. ve věku 35 let, 9% resp. ve věku 38 let, 10% resp. ve věku 40 let, 7% resp. ve věku 42 let, 12% resp. ve věku 45 let, 6% resp. ve věku 48 let a 6% resp. ve věku 50 let.

Graf č. 2 – Vzdělání respondentů

Respondenti mají toto vzdělání: 6% respondentů má základní vzdělání, 25% respondentů má střední odborné učiliště s výučním listem, 41% resp. má střední školu s maturitou, 3% resp. má vyšší odborné vzdělání a 25% resp. má vysokoškolské vzdělání.

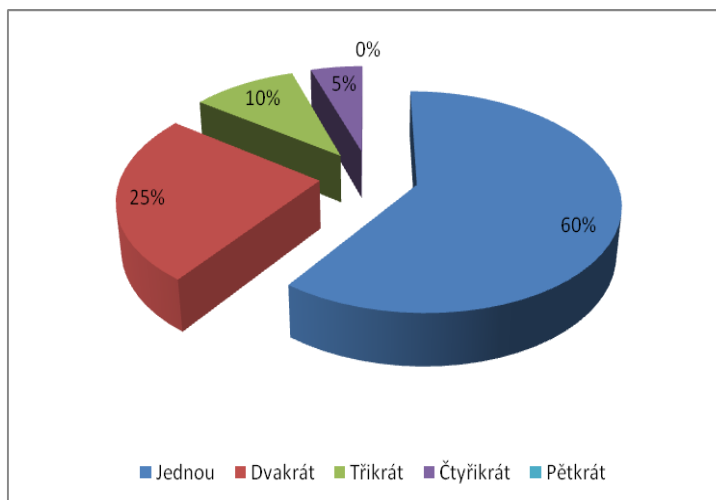
Empirické šetření probíhalo v období od 3. ledna 2012 do 31. ledna 2012. K empirickému šetření byla využita průzkumná metoda a to dotazník. Dotazník se skládal z průvodního dopisu a 22 otázek. Z toho bylo 16 otázek uzavřených, kde si respondent vybral jednu z možností, a zbylých 6 otázek bylo otevřených, kde se mohl respondent k dané otázce vyjádřit.

Dotazníky se dostaly k většině respondentů 3. ledna a zbytek byl doručen emailem 10. ledna. Všech 100 řádně vyplněných dotazníků jsem obdržela 31. ledna. Od té doby probíhalo vyhodnocování a zpracování poznatků do tabulek a grafů.

5.3 Výsledky empirické práce

Otázka č. 1 – Kolikrát jste byli vdané/ženatí?

Graf č. 3 – Kolikrát byli resp. v manželství

Většina respondentů byla vdaná/ženatí pouze jednou a to celých 60% resp., 25% respondentů se vdávalo/ženilo dvakrát, 10% resp. se vdávalo/ženilo třikrát a 5% resp. se vdávalo/ženilo čtyřikrát.

Otázka č. 2 – V kolika letech jste uzavřeli první manželství?

Tabulka č. 2 - Uzavření manželství dle věku respondentů

Uzavření manželství v l.	18	20	21	22	25	28	29	30	32	33
Počet respondentů v %	6	10	10	8	7	9	14	16	10	10

6% respondentů uzavřelo své první manželství v 18 letech, 10% resp. ve 20 letech, 10% resp. ve 21 letech, 8% resp. ve 22 letech, 7% resp. ve 25 letech, 9% resp. ve 28 letech, 14% resp. ve 29 letech, 16% ve 30 letech, 10% resp. ve 32 letech a 10% resp. ve 33 letech uzavřelo své první manželství.

Otázka č. 3 – V kolika letech jste měli první dítě?

Tabulka č. 3- V kolika letech měli resp. první dítě

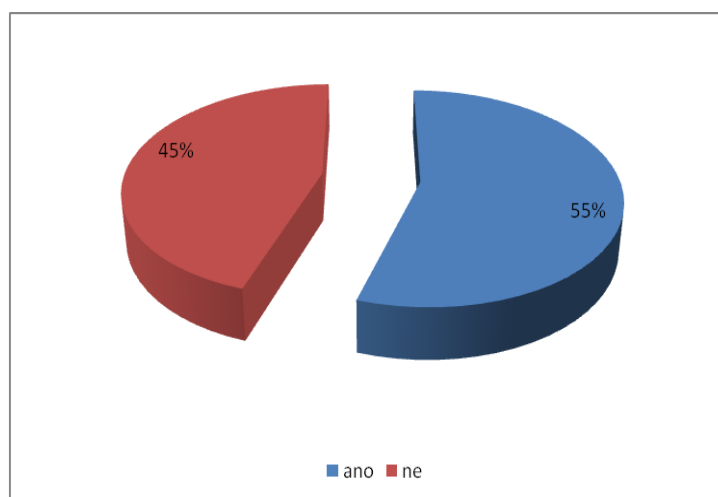
V ... letech	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
Počet respondentů	2	5	6	5	5	3	3	2	2	2

V ... letech	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
Počet respondentů	3	6	10	10	9	8	8	5	3	3

Respondenti měli první dítě v: 2% resp. v 17 letech, 5% resp. v 18 letech, 6% resp. v 19 letech, 5% resp. ve 20 letech, 5% resp. ve 21 letech, 3% resp. ve 22 letech, 3% resp. ve 23 letech, 2% resp. ve 24 letech, 2% resp. ve 25 l., 2% resp. ve 26 l., 3% resp. ve 27 l., 6% resp. ve 28 l., 10% resp. ve 29 l., 10% resp. ve 30 l., 9% resp. ve 31 l., 8% resp. ve 32 l., 8% ve 33 l., 5% resp. ve 34 l., 3% resp. ve 35 l. a 3% resp. ve 36 letech.

Otázka č. 4 – Narodilo se vaše první dítě do manželství?

Graf č. 4 – Kolik dětí resp. se narodilo do manželství

55% resp. se narodilo první dítě do manželství a 45% resp. se nenarodilo první dítě do manželství.

Otázka č. 5 – Kolik máte dětí?

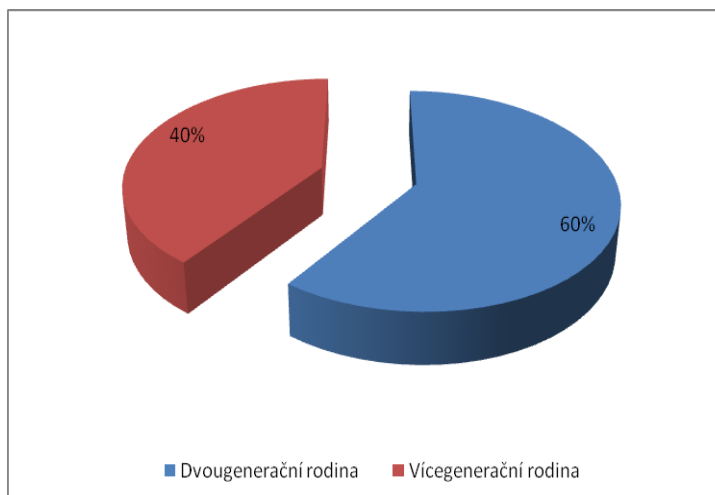
Tabulka č. 4 – Počet dětí respondentů

Počet dětí	1	2	3	4	5
Počet respondentů	32	40	15	8	5

32% resp. má jedno dítě, 40% resp. má dvě děti, 15% resp. má tři děti, 8% resp. má čtyři děti a 5% resp. má pět dětí.

Otázka č. 6 – Vaše rodina je:

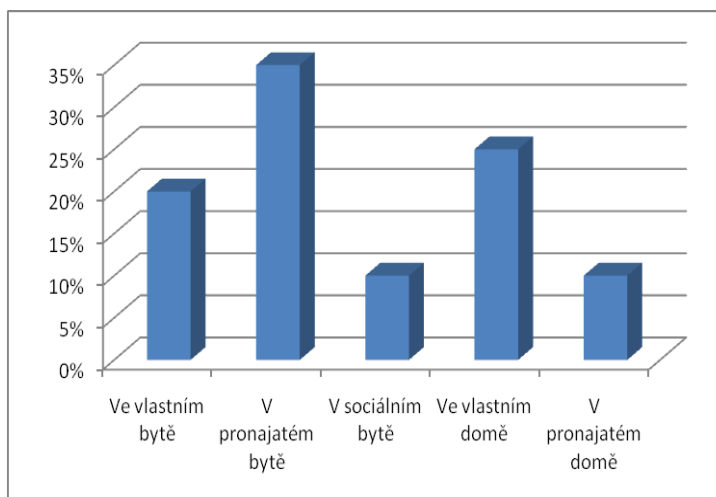
Graf č. 5 – Dvougenerační x vícegenerační rodiny

60% resp. žije v dvougenerační rodině, tedy pouze rodiče a děti, 40% resp. žije ve vícegenerační rodině, kde jsou rodiče, prarodiče, děti a event. další příbuzní.

Otázka č. 7 – Vaše rodina žije:

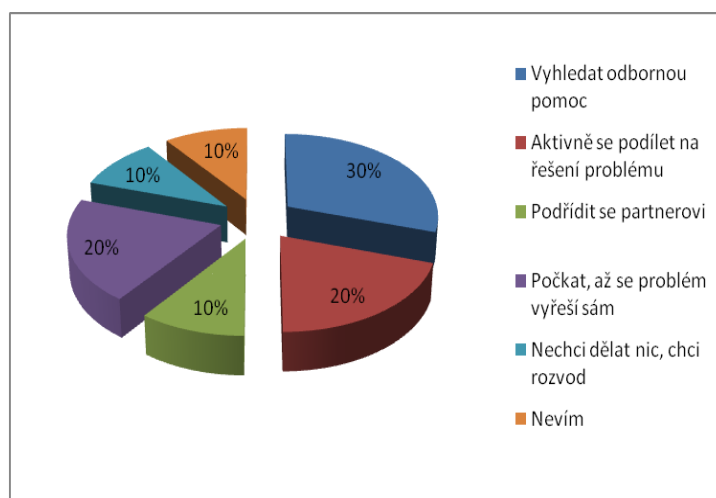
Graf č. 6 – Kde rodiny žijí

20% resp. žije ve vlastním bytě, 35% resp. žije v pronajatém bytě, 10% resp. žije v sociálním bytě, 25% resp. ve vlastním domě a 10% resp. v pronajatém domě.

Otázka č. 8 – Co jste schopni nebo ochotni udělat pro zachování vašeho manželství?

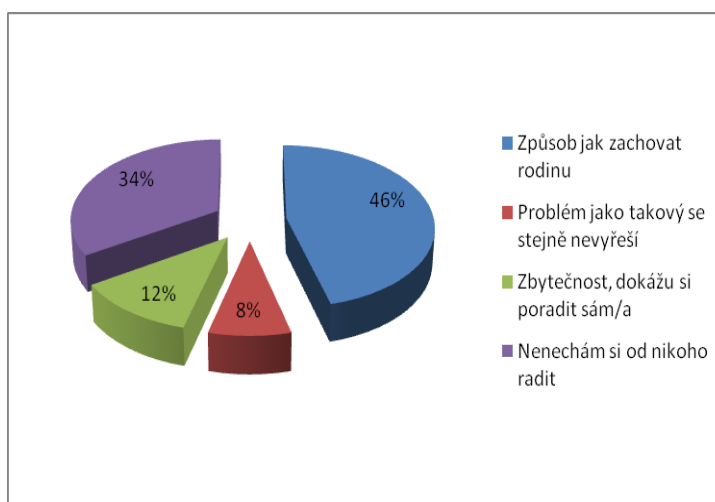
Graf č. 7 – Co uděláte pro zachování manželství

30% resp. je ochotno vyhledat odbornou pomoc, 20% resp. se chce aktivně podílet na řešení problému, 10% resp. je ochotno podřídit se partnerovi, 20% resp. chce počkat, až se problém vyřeší sám, 10% resp. nechce dělat nic, chce rozvod a 10% resp. neví, co dělat pro zachování manželství.

Otázka č. 9 – Jaký máte názor na rodinné poradny a poradny pro rodinu manželství a mezilidské vztahy?

Graf č. 8 – Rodinné poradny

46% resp. vnímá tyto poradny jako způsob, jak zachovat rodinu, podle 8% resp. se tím problém stejně nevyřeší, 12% resp. říká, že si dokáže poradit samo a 34% resp se nechce nechat radit od nikoho.

Otázka č. 10 – Jak dlouho trvalo vaše manželství?

Tabulka č. 5 – Délka trvání manželství

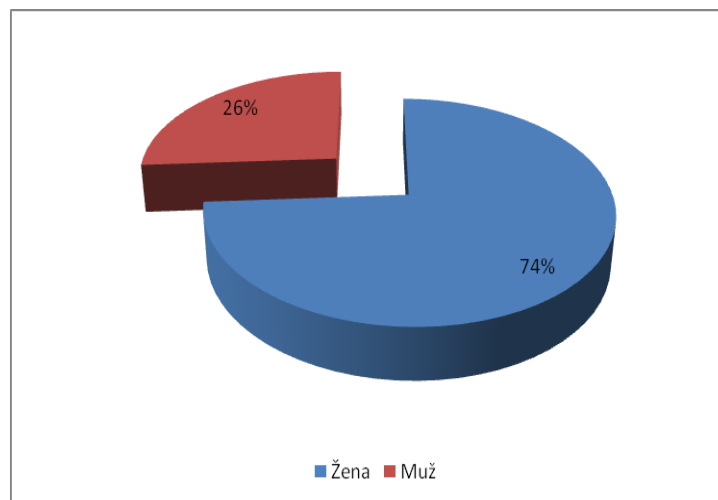
Doba trvání manželství	1 r.	2 r.	3 r.	4 r.	5 l.	6 l.	7 l.	8 l.	9 l.	10 l.
Počet respondentů	7	3	9	9	2	5	8	8	2	2

Doba trvání manželství	11 l.	12 l.	13 l.	14 l.	15 l.	16 l.	17 l.	18 l.	19 l.	20 l.
Počet respondentů	4	6	8	8	0	8	1	2	2	6

7% resp. trvalo manželství pouze 1 rok, 3% resp. trvalo 2 roky, 9% resp. trvalo 3 roky, 9% resp. trvalo 4 roky, 2% resp. trvalo 5 let, 5% resp. trvalo 6 let, 8% resp. trvalo 7 let, 8% trvalo 8 let, 2% resp. trvalo 9 let, 2% resp. trvalo 10 let, 4% resp. trvalo 11 let, 6% resp. trvalo 12 let, 8% resp. trvalo 13 let, 8% resp. trvalo 14 let, 8% resp. trvalo 16 let, 1% resp. trvalo 17 let, 2% resp. trvalo 18 let, 2% resp. trvalo 19 let a 6% resp. trvalo 20 let.

Otázka č. 11 – Kdo podal žádost o rozvod?

Graf č. 9 – Podání žádosti o rozvod

V 74% případů podala žádost o rozvod žena, a ve 26% případů podal žádost o rozvod muž.

Otázka č. 12 – Co bylo příčinou rozpadu Vašeho manželství?

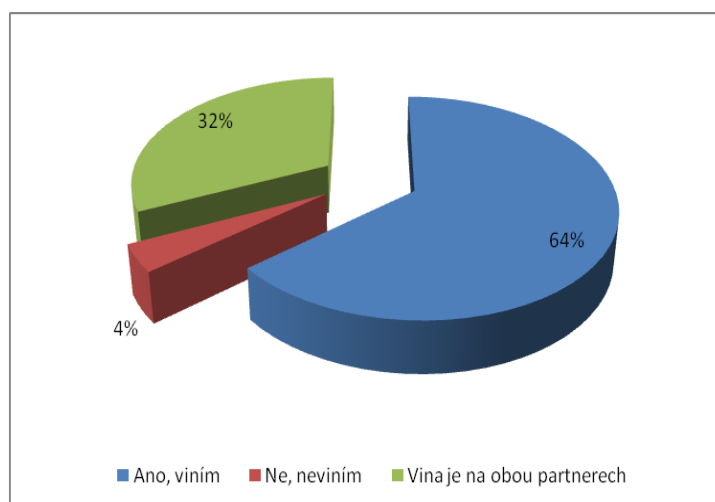
Tabulka č. 6 – Příčiny rozpadu manželství

Rozdílnost povah a názorů	39%
Vzájemné odcizení	8%
Alkoholová, drogová či jiná závislost	24%
Nevěra	13%
Násilí mezi partnery	8%
Domácí násilí	2%
špatná ekonomická situace	6%

V 39% případech bylo příčinou rozvodu rozdílnost povah a názorů, v 8% případech bylo příčinou rozvodu vzájemné odcizení, v 24% případech bylo příčinou rozvodu alkoholová, drogová či jiná závislost, v 13% případech bylo příčinou rozvodu nevěra, v 8% případech bylo příčinou rozvodu násilí mezi partnery, ve 2% případech bylo příčinou rozvodu domácí násilí a v 6% případech byla příčinou rozvodu špatná ekonomická situace.

Otázka č. 13 – Viníte z rozpadu manželství Vašeho partnera?

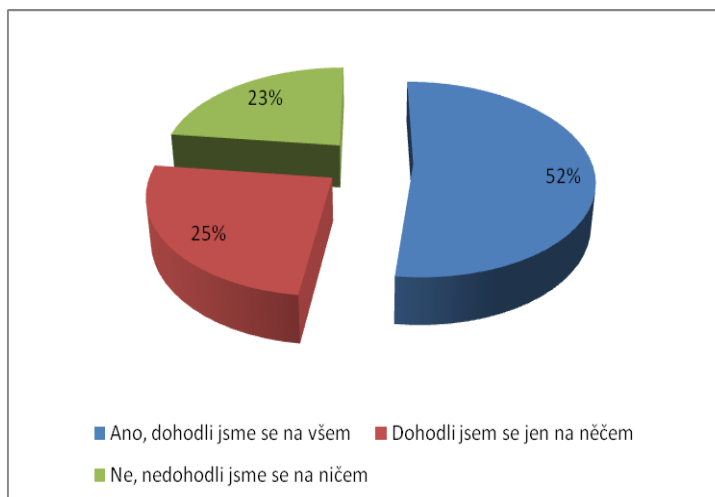
Graf č. 10 – Vina za rozpad manželství

64% resp. viní z rozpadu manželství svého partnera, 4% resp. neviní svého partnera z rozpadu manželství a 32% resp. si myslí, že rozvod je vina obou partnerů.

Otázka č. 14 – Dohodli jste se na všech záležitostech, co se týkali rozvodu? (svěření dětí do péče, výživné,...)

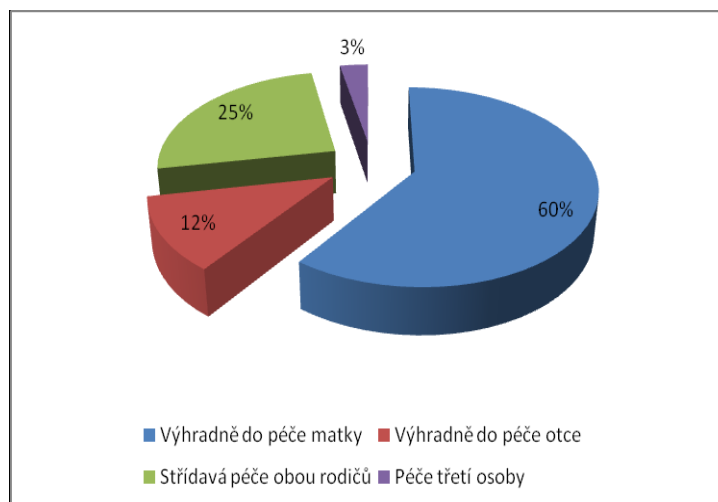
Graf č. 11 – Dohoda rodičů na záležitostech kolem rozvodu

52% resp. se dokázalo dohodnout na všech záležitostech kolem rozvodu, 25% resp. se dohodlo pouze na některých záležitostech a 23% resp. se nedohodlo na ničem.

Otázka č. 15 – Komu byly svěřeny děti do péče po rozvodu?

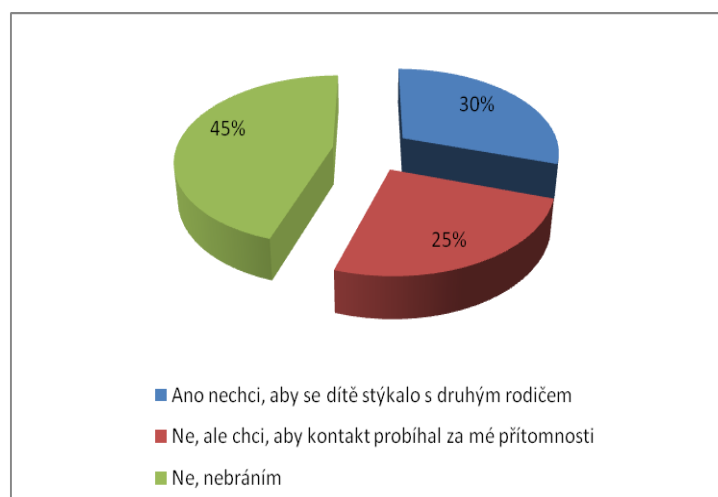
Graf č. 12 – Svěření dětí do péče po rozvodu

U 60% resp. bylo dítě svěřeno výhradně do péče matky, u 12% resp. bylo dítě svěřeno výhradně do péče otce, u 25% resp. bylo dítě svěřeno do střídavé péče rodičů a u 3% resp. bylo dítě svěřeno do péče třetí osoby-rodině.

Otázka č. 16 – Bráníte ve styku dítěte s druhým rodičem?

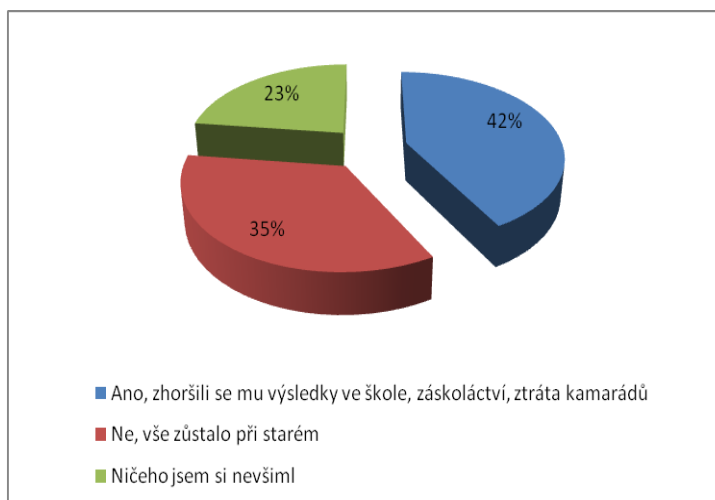
Graf č. 13 – Bránění ve styku dítě a rodič

45% resp. nebrání ve styku dítěte s druhým rodičem, 30% resp. brání ve styku dítěte s rodičem a 25% resp. sice styku dítěte s rodičem nebrání, ale chce, aby kontakt probíhal za jeho přítomnosti.

Otázka č. 17 – Pozorujete na svých dětech, že na nich rozvod zanechal nějaký vliv (ať už kladný nebo záporný)?

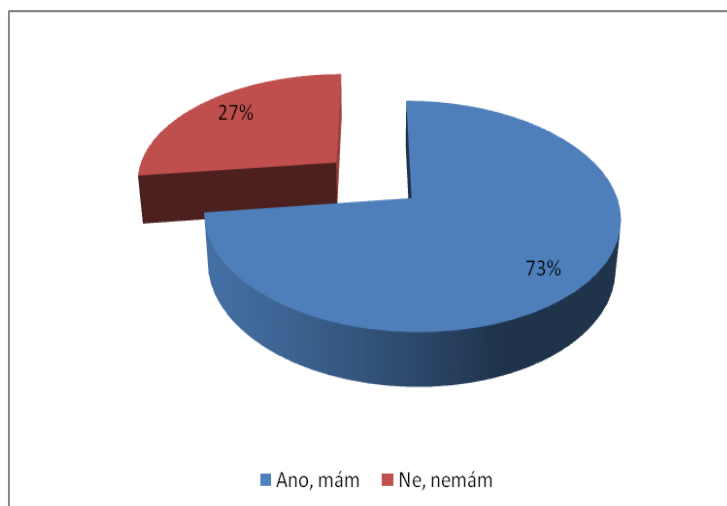
Graf č. 14 – Vliv rozvodu na dítě

Podle 42% resp. se dětem zhoršili výsledky ve škole, došlo u nich k záškoláctví a ztrátě kamarádů, podle 35% resp. zůstalo vše při starém a 23% resp. si žádné změny u svých dětí nevšimlo.

Otázka č. 18 – Máte nového partnera?

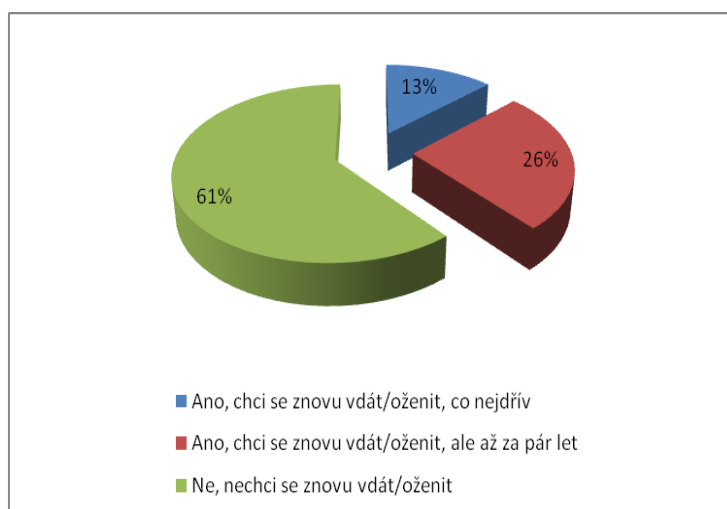
Graf č. 15 – Nový partner

73% resp. má nového partnera a 27% resp. nemá nového partnera.

Otázka č. 19 – Dokážete si představit, že vstoupíte znovu do manželství?

Graf č. 16 – Uzavření dalšího manželství

61% resp. se už nechce vdát/oženit, 26% resp. se chce ještě vdát/oženit, ale až za pár let a 13% resp. se chce znovu vdát/oženit, ale až za pár let.

5.4 Ověření hypotéz

H 1 Většina respondentů žije v jednogenerační rodině.

Na základě zjištěných informací 60% resp. žije v jednogenerační rodině, tedy pouze rodiče a děti a 40% resp. žije ve více generační rodině, kde jsou rodiče, prarodiče, děti a event. další příbuzní.

Tato hypotéza se na základě odpovědí respondentů potvrdila.

H 2 Většina dětí respondentů je narozena v manželství.

Na základě zjištěných informací se 55% resp. narodilo první dítě do manželství a 45% resp. se narodilo první dítě mimo manželství.

Tato hypotéza se na základě odpovědí respondentů potvrdila.

H 3 Polovina manželství je ukončena do 10 let od uzavření manželství.

Na základě zjištěných informací u 7% resp. trvalo manželství pouze 1 rok, u 3% resp. trvalo 2 roky, u 9% resp. trvalo 3 roky, u 9% resp. trvalo 4 roky, u 2% resp. trvalo 5 let, u 5% resp. trvalo 6 let, u 8% resp. trvalo 7 let, u 8% trvalo 8 let, u 2% resp. trvalo 9 let, u 2% resp. trvalo 10 let.

Celkem se do deseti let ukončilo 55% manželství.

Tato hypotéza se na základě odpovědí respondentů potvrdila.

H 4 Nejčastější příčinou rozvodu, je rozdílnost povah a vzájemné odcizení se.

Na základě zjištěných informací bylo v 39% případu příčinou rozvodu rozdílnost povah a názorů, v 8% případu bylo příčinou rozvodu vzájemné odcizení, v 24% případu bylo příčinou rozvodu alkoholová, drogová či jiná

závislost, v 13% případu bylo příčinou rozvodu nevěra, v 8% případu bylo příčinou rozvodu násilí mezi partnery, ve 2% případu bylo příčinou rozvodu domácí násilí a v 6% případu byla příčinou rozvodu špatná ekonomická situace.

Rozdílnost povah a názorů bylo příčinou rozvodu v 39% a vzájemné odcizení bylo příčinou rozvodu v 8%. Celkem se jedná o 47%.

Tato hypotéza se na základě odpovědí respondentů potvrdila.

H 5 Většina dětí je svěřována do péče matky.

Na základě zjištěných informací bylo dítě u 60% resp. svěřeno výhradně do péče matky, u 12% resp. bylo dítě svěřeno výhradně do péče otce, u 25% resp. bylo dítě svěřeno do střídavé péče rodičů a u 3% resp. bylo dítě svěřeno do péče třetí osoby-rodině.

Tato hypotéza se na základě odpovědí respondentů potvrdila.

H 6 Většina rodičů není schopna se shodnout na záležitostech kolem rozvodu.

Na základě zjištěných informací se 52% resp. dokázalo dohodnout na všech záležitostech kolem rozvodu, 25% resp. se dohodlo pouze na některých záležitostech a 23% resp. se nedohodlo na ničem.

Tato hypotéza se na základě odpovědí respondentů nepotvrdila.

H 7 Polovina rodičů brání dítěti ve styku s druhým rodičem.

Na základě zjištěných informací 45% resp. nebrání ve styku dítěte s druhým rodičem, 30% resp. brání ve styku dítěte s rodičem a 25% resp. sice styku dítěte s rodičem nebrání, ale chce, aby kontakt probíhal za jeho přítomnosti.

Tato hypotéza se na základě odpovědí respondentů nepotvrdila.

H 8 Většina rozvedených partnerů, má již nového partnera, ale další svatbu už neplánuje.

Na základě zjištěných informací má 73% resp. nového partnera a 27% resp. nemá nového partnera.

Na základě zjištěných informací se 61% resp. už nechce vdát/oženit, 26% resp. se chce ještě vdát/oženit, ale až za pár let a 13% resp. se chce znovu vdát/oženit, ale až za pár let.

Tato hypotéza se na základě odpovědí respondentů potvrdila.

5.5 Shrnutí

Empirického šetření se zúčastnilo 100 respondentů, kteří si prošli manželstvím a poté i rozvodem. Jednalo se o respondenty ve věku 30 až 50 let. Konkrétně se jednalo o 60% žen a 40% mužů. Sběr empirických údajů probíhal v období leden 2012. Jako průzkumná metoda byl využit dotazník s 22 otázkami. Z toho bylo 16 otázek uzavřených, kde si respondent vybral jednu z možností, a zbylých 6 otázek bylo otevřených, kde se mohl respondent k dané otázce vyjádřit.

Hlavním cílem tohoto empirického šetření bylo zmapovat situaci v rodinách, manželství a následně i v rozvedených rodinách. Jedna část je věnována i vlivu rozvodu na rodinu a děti. Což se snad povedlo. Empirickým šetřením byla, zjištěna celá řada informací. Tímto šetřením byly splněny všechny cíle, které byly stanovené. Dokonce i některé hypotézy se potvrdily, bylo jich šest. Ty, které se nepotvrdily, přinesly možná překvapivé informace, které se mohou vymykat společenskému povědomí.

Nepotvrdily se dvě hypotézy. A to, že většina rodičů brání kontaktu dítěte s druhým rodičem. Z mého empirického šetření vyplynulo, že většina rodičů nebrání ve styku dítěte s druhým rodičem, i když někteří rodiče chtějí, aby kontakt druhého rodiče s dítětem probíhal za jejich přítomnosti. A druhá hypotéza, která se nepotvrdila, byla, že se většina respondentů nedokázala dohodnout na záležitostech kolem rozvodu. Empirické šetření prokázalo opak, protože většina respondentů se dokázala dohodnout na záležitostech kolem rozvodu, jako je výživa a výchova dítěte.

Nejobtížnější bylo sestavit vhodný dotazník, který by zahrnoval všechny informace ke stanoveným cílům a následně aby potvrdil či vyvrátil stanovené hypotézy. Jednoduché také nebylo získat včas vyplněné dotazníky od respondentů a následně zpracování a vyhodnocení výsledků průzkumu.

Milým překvapením bylo to, že všichni respondenti byli ochotni si dotazník přečíst a následně se jím zabývat a vyplnit ho. Autorka se nesečkala s žádnou kritikou a tímto ještě jednou respondentům za jejich ochotu a čas děkuje.

Závěr

V současné době dochází ve společnosti k celé řadě nepříznivých sociálních jevů. Dnešní společnost se podstatně liší od té minulé. Ochota lidí uzavírat manželství postupně klesá, stejně tak klesá i porodnost. Na druhé straně stoupá počet „staré“ generace. Stejně tak stoupá počet dětí, které se rodí nesezdaným partnerům a v neposlední řadě stoupá i počet rozvodů. Za rok 2011 bylo uzavřeno „pouze“ 46 700 manželství a rozvedeno jich bylo 30 800.

V případě, že se jedná o bezdětná manželství, je situace poněkud jednodušší. Pokud jde o manželství s dětmi, záleží na tom, jak se k dané situaci postaví rodiče. Dá se říct, že jen na nich záleží, jaký dopad bude mít rozvod nejen na ně samotné, ale především na jejich děti. Celá řada odborníků radí, aby si rodiče zachovali své rodičovství a o děti se starali i po rozvodu. Pro děti je důležité zachování si mužského i ženského vzoru a to hlavně v období dospívání.

K těmto záležitostem existuje celá řada pokladů a materiálů. Nejobtížnější bylo tyto podklady a materiály vstřebat a vytáhnout z nich nejpodstatnější a nejdůležitější informace. Některé informace byly použity z přednášek, materiálů ze školy, odporných seminářů a praxí.

Pomocí průzkumu se potvrdily některé skutečnosti. Na druhou stranu byla i řada skutečností vyvrácena. Potvrdily se některé skutečnosti: v naší společnosti převažují jedno generační rodiny, tedy soužití pouze rodičů a dětí. Vyrovňuje se počet dětí, které se rodí do manželství a mimo manželství. Více jak polovina manželství končí do 10 let od vzniku manželství. Nejčastějšími důvody rozvodu jsou rozdílnost povah a názorů a vzájemné odcizení. Děti jsou ve většině případů svěřovány do péče matky.

Vyvráceno bylo například to, že se většina respondentů nedokázala shodnout na záležitostech kolem rozvodu, nebo že většina rodičů brání ve styku dítěte s druhým rodičem.

Závěrem lze říct, že se empirickým šetřením ve většině případů nezjistily žádné nové skutečnosti a potvrdily se již předem známé informace.

Doufám, že se mi podařilo shrnout rodinu, manželství, rozvod, vliv rozvodu na děti a na ostatní členy rodiny, tak i manželské poradny.

Stejně tak se mi snad podařilo zmapovat situaci v českých rodinách a tím splnit i předem stanovené cíle.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY - Monografie

- BAKALÁŘ, Eduard a kol.. *Průvodce rozvedem pro všechny zúčastněné*. Praha : LN, 1996. ISBN 80-7106-157-3 .
- BOMBECK, Erma. *Jak (ne) zvládnout manželství*. Praha : Ikar, 2007. ISBN 978-80-249-0846-5.
- DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Manželství a rozvody*. Praha : Linde, 2002. ISBN 80-86131-34-3.
- EVERETT, Craig, EVERETT, Sandra Volgy. *Zdravý rozvod pro rodiče a děti*. Praha : Talpress, 2000. ISBN 80-7197-169-3.
- HARGAŠOVÁ, Marta, NOVÁK, Tomáš. *Předmanželské poradenství*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1730-2.
- HAVLÍK, Radomír, KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-327-7.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Manželství a paragrafy*. Praha : Computer Press, 2000. ISBN 80-7226-409-5.
- CHAPMAN, Gary. *Čtyři období manželství*. Praha : Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-161-3.
- CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha : Grada, 2002. ISBN 80-247-0217-7.
- KANTOREK, Pavel. *Jak přežít manželství*. Praha : Fragment, 2008. ISBN 978-80-253-0659-8.
- KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská terapie*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-332-3.
- LEMAN, Kevin. *Harmonie v manželství*. Praha : Návrat domů, 2009. ISBN 978-80-7255-202-3.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha : SPN, 1992. ISBN 80-04-25236-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. *Děti, rodina a stres*. Praha : Galen, 1994. ISBN 80-85824-06-X.

MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha : Portál, 1994. ISBN 978-80-7367-504-2.

MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha : Grada, 1999. ISBN 80-7169-897-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha : Slon, 1993.

MATOUŠEK, Oldřich a kol.. *Sociální práce v praxi*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha : Slon, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-05-9.

NOVÁK, Tomáš. *Asertivita v manželství a v rodině*. Praha : Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3659-4.

NOVÁK, Tomáš. *Hádky v manželství*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2037-1

NOVÁK, Tomáš. *Manželské a rodinné poradenství*. Praha : Grada, 2006. ISBN 80-247-1316-0.

NOVÁK, Tomáš. *Manželství jako trvalý stres*. Praha : Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2799-8.

NOVÁK, Tomáš. *Pomož si sám v manželské krizi*. Praha : Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1845-3.

NOVÁK, Tomáš. *Rodičovské judo – dítě během rozvodu*. Praha : Grada, 2006. ISBN 80-2470-002-6.

NOVÁK, Tomáš, PRŮCHOVÁ, Bohumila. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha : Grada, 2005. ISBN 978-80-247-1449-3.

PLAŇAVA, Ivo. *Jak se nerozvádět*. Praha : Grada, 1994. ISBN 80-7169-129-1.

PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny*. Brno : Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.

PLAŇAVA, Ivo. *Po rozvodu*. ÚV Českého svazu žen Mona, 1986.

PLAŇAVA, Ivo. *Spolu každý sám v manželství a rodině*. Praha : LN, 1998. ISBN 80-7106-292-8.

PLZÁK, Miroslav. *Jak dál u vás doma, ve vašem manželství*. Praha : Trója, 1999. ISBN 80-902428-1-2.

- PLZÁK, Miroslav. *Klíč k výběru partnera pro manželství*. Praha : Motto, 2010. ISBN 978-80-7246-505-7.
- PLZÁK, Miroslav. *Manželské judo*. Praha : Motto. 1997, ISBN 80-85872-82-X
- PLZÁK, Miroslav. *Manželská tonutí*. Praha : Motto. 2010, ISBN 978-80-7246-504-0.
- SALAČ, Josef, PLECITÝ, Vladimír. *Základy rodinného práva*. Praha : Eurounion, s. r. o., 2001. ISBN 80-7317-002-7.
- ŠMOLKA, Petr. *Jak zachránit manželství*. Praha : Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2609-0.
- ŠMOLKA, Petr. *100+1 návodů jak přežít manželství, aneb, manželská poradna s.r.o.*. Praha : Mladá Fronta, 2006. ISBN 80-204-1384-7.
- ŠMOLKA, Petr, MACH, Jan. *Manželství a rodinná trápení*. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-448-9.
- ŠMOLKA, Petr, PACEK, Daniel. *Manželská poradna, aneb, tam, kde vlastní síly nestačí*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1617-6.
- ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí*. Praha : Linde, 2007. ISBN 80-86131-61-0.
- ŠULOVÁ, Lenka. *Jak učit výchovu k manželství a rodičovství*. Praha : Grada, 1995. ISBN 80-7169-218-2.
- TOWNSEND, John. *Hranice v manželství*. Praha : Návrat domů, 2001. ISBN 80-7255-031-4.
- TEYBER, Edward. *Děti a rozvody*. Praha : Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-163-7.
- WARSHAK, Richard, A.. *Jak neotrávit dítě rozvodem*. Praha : Triton, 2004. ISBN 80-7254-558-2.
- WARSHAK, Richard, A.. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha : Portál, 1996. ISBN 80-71780-89-8.

ZÁKONNÉ NORMY

Zákon č. 94/1963 Sb. *Zákon o rodině*. Ostrava : Sagit, 2008.

ISBN 80-7208-598-0.

Zákon č. 359/1999 Sb. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí*. Ostrava : Sagit, 2008. ISBN 80-7208-403-8.

Zákon č. 108/2006 Sb. *Zákon o sociálních službách*. Ostrava: Sagit, 2008.

ISBN 80-7208-438-0.

Noviny

FROUZOVÁ, Kateřina. *Děti z rozvedených rodin budou v registru*. MF Dnes, 13. 1. 2012.

SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

RYŠÁNKOVÁ, Magdaléna. *Děti, rodiče a rozvody* [online]. 2002 [cit.2009-09-18]. Dostupné z WWW: <http://www.rodina.cz>.

RYŠÁNKOVÁ, Magdaléna. *Jak prožívají rozvodovou situaci děti v různém věku* [online]. 2002 [cit.2011-12-10]. Dostupné z WWW:<http://www.rodina.cz>.

JUDr. POSLEDNÍ, Jana. *Jaké lze zvolit způsoby rozvodu* [online]. 2003 [cit. 2011-12-15]. Dostupné z WWW: <http://www.rodina.cz>.

Mediace [online]. [cit. 2011-12-02].

Dostupné z WWW: <http://www.rozhodce-mediator.cz>

Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy [online]. [cit. 2011-12-02].

Dostupné z WWW: <http://www.poradnaprahazv.eu>.

Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1950-2010 [online].

[cit. 2012-02-10]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz>.

Uzavírání manželství dle věku [online]. [cit. 2012-02-10].

Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz>.

Věk partnerů uzavírající první manželství [online]. [cit. 2012-02-10].

Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Vzor návrhu na úpravu poměrů k nezletilému dítěti pro dobu do a po rozvodu	I
Příloha B - Struktura sociálního šetření v rodině	II
Příloha C – Průvodní dopis + dotazník	V

RESUME

Topic of my diploma work is Marriage, divorce and impact on family and child.

Divorce is common thing in our society. Every year about 30 000 marriages finish in divorce. Last year it is 30 800 marriages. Most marriages divorced within 2 to 6 years.

This situation is not good and if not changed, so the number equal to the number of marriages divorce. Worse situation that is only in the Nordic countries, for example Sweden, Finland a Great Britain.

Marriages and divorce is a difficult situation for all participant. Especially in psychological aspect not only parents but mainly children.

In my diploma work I have theoretical and practical knowledges. These theoretical knowledges are in four chapter. The first chapter called family. In the second chapter is marriages. There is a historical perspective on family and marriage and current situation in the CR. In the third chapter is divorce, negative and positive consequences of divorce for each family member, social worker ind the divorce process, prevention of high divorce rates, counseling and support for the institution of marriage and family. The fourth chapter called preventional and education programs at national and regional level.

In practical part I carried out qualitative research. I used 100 respondents. There are 1/3 of men and 2/3 of women. As a method I used a questionnare. There are 22 quastions

My intention was to show, what is situation in families, marriages, divorces and divorce impact on family and child in Czech Republic.

Příloha A

Vzor návrhu na úpravu poměrů k nezletilému dítěti pro dobu do a po rozvodu rodičů

Okresnímu (Obvodnímu) soudu v

Věc: péče o nezletilého, nar. bytem,
zastoupeného ustanoveným opatrovníkem.....

rodiče nezletilého:

matka....., nar., bytem

otec, nar., bytem

návrh (matky/otce) na úpravu výchovy a výživy nezl. pro dobu po rozvodu

I.

Dne bylo v uzavřeno manželství.....

..... V manželství se narodil(a) nezl.

Společně s tímto návrhem byl podán návrh soudu na rozvod manželství.

-

II.

Odůvodnění

III.

S ohledem na výše uvedené navrhuji, aby soud vydal tento

r o z s u d e k:

I. Nezl. se svěřuje pro dobu před rozvodem manželství rodičů do
výchovy matky/otce.

Otec/matka je povin(na)en přispívat na výživu pravidelnou měsíční částkou Kč,
splatnou vždy do každého dne v měsíci předem k rukám matky/otce, počínaje dnem.....

Nedoplatek na výživném vzniklý za dobu od do v částce Kč
pro nezletilého je otec/matka povin(na)en uhradit v plné výši do dne /splácet
v pravidelných měsíčních splátkách po Kč, splatných spolu s běžným výživným,
počínaje měsícem následujícím po právní moci tohoto rozsudku, pod ztrátou výhody splátek.

II. Nezl. se svěřuje pro dobu po rozvodu manželství rodičů do
výchovy matky/otce.

Otec/matka je povin(na)en přispívat na jeho výživu pravidelnou měsíční částkou

Kč, splatnou vždy do každého dne v měsíci předem k rukám matky/otce, počínaje dnem
právní moci výroku rozsudku o rozvodu manželství rodičů.

V dne

podpis navrhovatel(ky)e:

Příloha B

Struktura sociálního šetření v rodině

Datum a čas šetření

Adresa + patro + číslo bytu

Návštěva – ohlášená x neohlášená

Telefon: domů i na mobil, do zaměstnání matky i otce, popř. jiné osoby

Rodiče: a) titul, jméno, příjmení, datum a místo narození, rodné číslo

b) z OP osobně ověřit – číslo OP, rodinný stav, občanství, národnost, trvalé bydliště x přechodné bydliště (u koho, ...)

c) zaměstnání – jako co a kde, adresa zaměstnavatele, čistý příjem

d) vedlejší příjmy, zda pobírá nějaké příspěvky – PND, SP na kolik dětí, RP, PnB,

Nezletilé děti: a) jméno, příjmení, datum a místo narození, RČ

b) jesle, MŠ, ZŠ, SOU, SŠ – přesný název, adresa, ročník, jméno třídního učitele, soukromá či státní – poplatky, kdo je platí a za jaké období, poslední školní vysvědčení, známky z chování, výchovné problémy, důtky, omluvené či neomluvené hodiny,

c) kolik stojí a kdo platí: pomůcky do školy, družina, stravné, tramvajenka

d) zájmy a kroužky – jaké, kde a za kolik, kdo je platí, výše poplatků, event. trávení volného času

e) zdravotní stav nezletilého, dětský či odborný lékař – jméno, adresa, operace, dieta, rovnátka, brýle, alergie – kolik a kdo platí

f) vztahy v rodině, příbuzenské vztahy, kdo se o dítě stará, když onemocní, kdo s ním chodí k lékaři, výchovné problémy s dítětem, prospěch a kázeň dítěte (kdo to řeší)

g) využila rodina některou poradenskou organizaci, spolupracuje s školou, logopedie, psychiatr, psycholog, manželská poradna,

Zletilé děti:

- a) jméno, příjmení, datum a místo narození
- b) zda žije s danou rodinou, nebo jinde – má svou vlastní rodinu
- c) škola, zaměstnání – co dělá, kolik vydělává, zda přispívá na bydlení

Druhý rodič, který s rodinou nežije, ale na děti přispívá:

- a) vyživovací povinnost na kolik dětí, výše výživného
- b) zda uzavřel nové manželství, s kým žije – mají spolu děti, kde žije

Přítel: a) jméno, příjmení, datum a místo narození, bydliště

- b) zaměstnání – kde a jako co (pokud to rodič odmítá sdělit, napsat to do zprávy)
- c) trvalé či přechodné bydliště, společná domácnost – kolik přispívá
- d) zda má vyživovací povinnost – na kolik dětí a kolik platí

Bytové poměry:

- a) rodina bydlí samostatně, společně s rodiči, jinými příbuznými, s cizími občany,
- b) byt je obecní, vlastní, družstevní, popř.rodinný dům, podnájem, osobní vlastnictví, kategorie bytu, počet obytných místností, počet žijících dospělých osob a dětí, výše nájemného-platí řádně?, dluhy, splátky, holý nájem s poplatky-plyn, elektřina, bez telefonu
- c) vybavení je standardní x nestandardní (vlastní posouzení)
- d) zda má dítě vlastní pokoj, lůžko (postýlka), lůžkoviny dítěte, dostatečné vybavení pokoje, dle věku dítěte
- e) čistota bytu, úklid, udržování

Úprava poměrů:

Společná domácnost – kdy se někdo úplně odstěhoval a kam (ke komu), zda a kolik platí výživné na dítě (částku si určil sám nebo dohodou), hrazení mimořádných výdajů, zájmová činnost, neshody v oblasti výchovy,

domácnosti, trávení volného času, finance, příbuzní, kdo podal návrh, zda na něm trvá, kdo chce dítě do péče, dohoda o výživném

Šetření u svobodných matek:

- a) prošetření poměrů – bytové podmínky, s kým a u koho žije (jméno, číslo OP), vztah k této osobě
- b) informovat matku o domluvení schůzky, s sebou rodný list a předat telef. číslo na sociálního pracovníka
- c) na oddělení jsou podány informace o dávkách a návrzích na určení otcovství, příspěvek neprovdané matce, úhrada nákladů spojených se slehnutím, výbavičkou

Mimo šetření: atmosféra v rodině, hodnocení kultury bydlení,...

Příloha C

Průvodní dopis

Dobrý den,

jmenuji se Petra Nováková a jsem studentkou Univerzity Jana Amose Komenského, Roháčova 63, Praha 3.

Jako téma diplomové práce jsem si vybrala Manželství, rozvod a jeho vliv na rodinu a dítě. Tímto Vás prosím, abyste se stali významným pomocníkem v závěrečné práci. Vím, že se může jednat i o velmi citlivé téma, a proto Vás prosím, odpovídejte podle svých citů, pocitů, zkušeností. Jste pro tuto práci velkým přínosem.

Veškeré údaje Vámi uvedené, jsou zcela anonymní a slouží výhradně pro účely diplomové práce.

Dotazník se skládá z 22 otázek. Některé odpovědi stačí zakroužkovat a u zbylých odpovědí odpovězte na základě svých zkušeností.

Předem děkuji za Vaši ochotu a čas, který jste věnovali tomuto dotazníku.

Dotazník

- 1) Kolikrát jste byli vdané/ženatí?
 - a) jednou;
 - b) dvakrát;
 - c) třikrát;
 - d) čtyřikrát;
 - e) pětkrát a vícekrát;
 - f) nikdy jsem nebyl/a vdaná/ženatý;

- 2) V kolika letech jste uzavřeli první manželství?

- 3) V kolika letech jste měli první dítě?

- 4) Narodilo se vaše první dítě do manželství?
 - a) ano, dítě se narodilo do manželství;
 - b) ne, dítě se narodilo mimo manželství;

- 5) Kolik máte dětí?

- 6) Vaše rodina je:
 - a) dvougenerační (rodiče a děti);
 - b) vícegenerační (rodiče, děti, prarodiče, známí,...)

- 7) Vaše rodina žije:
 - a) ve vlastním bytě;
 - b) v pronajatém (družstevním) bytě;
 - c) v „sociálním“ bytě;
 - d) ve vlastním domě;
 - e) v pronajatém domě;
 - f) na ubytovně;
 - g) v sociálním zařízení

8) Co jste schopni nebo ochotni udělat pro zachování vašeho manželství?

- a) vyhledat odbornou pomoc;
- b) aktivně se podílet na řešení problému;
- c) podřídit se partnerovi;
- d) počkat, až se problém vyřeší sám;
- e) nechci dělat nic, chci rozvod;
- f) nevím.

9) Jaký máte názor na rodinné poradny a poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy?

- a) způsob jak zachránit rodinu;
- b) problém jako takový to stejně nevyřeší;
- c) zbytečnost, dokážu si poradit sám/a;
- d) nenechám si od nikoho radit.

10) Jak dlouho trvalo Vaše manželství?

11) Kdo podal žádost o rozvod?

12) Co bylo příčinou rozpadu Vašeho manželství?

- a) rozdílnost povah a názorů;
- b) vzájemné odcizení;
- c) alkoholová, drogová či jiná závislost;
- d) nevěra;
- e) násilí mezi partnery;
- f) domácí násilí;
- g) špatná ekonomická situace;
- h) jiná, jaká?

- 13) Viníte z rozpadu manželství Vašeho partnera?
- a) Ano, viním z rozpadu manželství partnera;
 - b) Ne, neviním z rozpadu manželství partnera;
 - c) Vina z rozpadu manželství je na nás obou.
- 14) Dohodli jste se na všech záležitostech, co se týkali rozvodu? (svěření dětí do péče, výživné, rozdělení majetku).
- a) Ano, dohodli jsme se na všech záležitostech;
 - b) Dohodli jsme se pouze na některých záležitostech;
 - c) Ne, nedohodli jsme na ničem.
- 15) Komu byly svěřeny děti do péče po rozvodu?
- a) výhradně do péče matky;
 - b) výhradně do péče otce;
 - c) střídává péče obou rodičů;
 - d) péče třetí osoby (příbuzní);
 - e) ústav sociální péče.
- 16) Bráníte ve styku dítěte s druhým rodičem?
- a) ano nechci, aby se dítě stýkalo s druhým rodičem;
 - b) ne, ale chci, aby kontakt dítěte a rodiče probíhal za mé přítomnosti;
 - c) ne, nebráním.
- 17) Pozorujete na svých dětech, že na nich rozvod zanechal nějaký vliv (ať už kladný či záporný)?
- a) ano, zhoršili se mu výsledky ve škole, záškoláctví, ztráta kamarádů;
 - b) ne, vše zůstalo při starém;
 - c) ničeho jsem si nevšiml.
- 18) Máte nového partnera?
- a) ano, mám;
 - b) ne, nemám.

19) Dokážete si představit, že vstoupíte znovu do manželství?

- a) ano, chci se znovu vdát/oženit, co nejdřív;
- b) ano, chci se znovu vdát/oženit, ale až za pár let;
- c) ne, nechci se znovu vdát/oženit.

Pohlaví

- a) žena;
- b) muž.

Věk

Jaké je Vaše vzdělání?

- a) Základní;
- b) SOU s výučním listem;
- c) SŠ s maturitou;
- d) Vyšší odborné;
- e) Vysokoškolské.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petra Nováková

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Manželství, rozvod a vliv na rodinu a dítě

Rok: 2010/2012

Počet stran bez příloh: 79

Celkový počet stran příloh: 9

Počet titulů české literatury a pramenů: 49

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce: PhDr. Václava Nývltová, CSc.

